HAAGA-HELIA
ammattikorkeakoulu

Kokoelmasta kokonaisuudeksi

Sukuviesti-lehden kehittäminen

Elina Kuismin

Opinnäytetyö
Journalismin koulutusohjelma
2015

HAAGA-HELIA
ammattikorkeakoulu

Tiivistelmä

Päiväys

Tekijä(t)
Elina Kuismin

Koulutusohjelma
Journalismi

Opinnäytetyön otsikko
Kokoelmasta kokonaisuudeksi – Sukuviesti-lehden kehittäminen

Sivu- ja liitesivumäärä
31 + 5

Opinnäytetyön otsikko englanniksi
From collection to whole – Developing Sukuviesti-magazine

Tämän työelämälähtöisen opinnäytetyön tarkoituksena on kehittää Sukuviesti-lehteä ja valmistella lehden tulevaa uudistusta siten, että pienen toimituksen ongelmalliseksi koettu työprosessi muuttuu välittömästi.

Sukuviesti on vuodesta 1979 ilmestynyt järjestölehti. Sitä julkaisee Sukuseurojen Keskusliitto, joka on myös tämän opinnäytetyön toimeksiantaja.

Tavoitteena on, että lehdessä siirrytään tarjontavetoisesta suunnitteluvetoiseen malliin. Ratkoin työprosessissa ilmenneitä ongelmia lähdekirjallisuuden ja oman kokemukseni avulla. Kehitystyössä käytin hyväkseni suunnittelevaa ja editoivaa työtapaa, jota sovelsin Sukuviestin tarpeisiin ja olemassa oleviin resursseihin. Valitsin kehittämiskohteiksi kolme tärkeintä ja ensisijaisinta Sukuviestin työprosessin osa-aluetta.

Sukuviestin kehittämiseksi ja työprosessin parantamiseksi loin tässä opinnäytetyössä lehdelle uuden ajankäytön suunnitelman, yhden uuden juttutyypin sekä ohjeistuksen toimituksen ulkopuolisille kirjoittajille. Nämä ratkaisevat isoimpia ongelmia, parantavat välittömästi lehden tekemistä ja ohjaavat Sukuviestin uudistusta kohti parempaa ja toimivampaa lehteä. Lisäksi laadin ehdotuksia ja suosituksia tulevaa lehtiuudistusta varten.

Opinnäytetyön tuloksilla on välitön vaikutus tapaan, jolla lehteä tehdään. Työkalut voidaan ottaa käyttöön ja ehdotukset panna täytäntöön heti.

Asiasanat
järjestölehdet, työtavat, toimitustyö, editointi, ajankäyttö

Sisällys

1 Johdanto ... 1
1.1 Toimeksiantajan esittely ... 1
1.2 Opinnäytetyön tavoitteet ... 4
2 Julkaisun lähtötila ja tavoitetila ... 6
2.1 Työprosessin vahvuudet ja heikkoudet ... 6
2.2 Tavoitteet ... 8
3 Kehittämismenetelmät ... 11
3.1 Ajankäytön suunnittelu ... 13
3.1.1 Vuosisuunnittelu ... 13
3.1.2 Ajankäytön suunnittelu Sukuviestissä ... 13
3.2 Juttutyypit ... 18
3.2.1 Juttutyyppien kehittely ... 18
3.2.2 Juttutyypit Sukuviestissä ... 19
3.3 Kirjoittajan ohjeet ... 22
3.3.1 Ohjeistaminen ... 23
3.3.2 Kirjoittajan ohjeet Sukuviestissä ... 23
3.4 Muita keinoja ... 24
4 Tulosten arviointi ... 26
4.1 Tavoitteiden saavuttaminen ... 26
4.2 Tulosten hyödyntäminen ... 27
5 Lopuksi ... 29
Lähteet ... 30
Liitteet ... 32
Liite 1. Sukuviestin vuosisuunnitelma 2015 vuosikellona ... 32
Liite 2. Suvut toiminnassa -palsta Sukuviestin vuoden 2014 numeroissa 4 ja 5 ... 33
Liite 3. Sukuviestin kirjoittajan ohjeet ... 35

1 Johdanto

Tämä opinnäytetyö on toimeksianto Sukuseurojen Keskusliitolta. Kehittämistyön kohteena on keskusliiton kustantama ja julkaisema Sukuviesti-lehti. Olen työskennellyt Sukuviestissä vuodesta 2006, ensin toimitussihteerinä ja vuodesta 2010 päätoimittajana. Koko ajan olen vastannut lehden ulkoasusta ja taitosta.

Sukuviestin päätoimittajana olen toteuttamassa lehtiuudistusta, jonka tavoitteena on lehden kehittäminen irrallisista osista muodostuvasta kokoelmasta yhtenäisemmäksi kokonaisuudeksi. Tämän opinnäytetyön tarkoitus on pohjustaa lehtiuudistusta ja selvittää, millaisin apuvälinein ja muutoksin pienen toimituksen työ organisoidaan ja suunnittelua parannetaan siten, että lehden laatukin paranee eli lehti vastaa sekä lukijoiden että tekijöiden odotuksia.

Aiemmalta koulutukseltani olen graafinen suunnittelija, joten havainnoissani on jossain määrin mukana myös graafisen suunnittelijan ja lehden taittajan näkökulma. Lisäksi useamman vuoden pestini Sukuviestissä ilmenee vahvana henkilökohtaisena suhteena kyseiseen lehteen.

1.1 Toimeksiantajan esittely

Sukuseurojen Keskusliitto SSK ry on vuonna 1979 perustettu sukuseurojen ja -yhteisöjen valtakunnallinen keskusjärjestö. Keskusliitto on jäsenseurojensa tukija ja edunvalvoja, sukuyhteisöjä yhdistävä toimija, kulttuuriperinnön vaalija ja välittäjä sekä sukuseuratoiminnan avartaja ja linkki menneestä tulevaan. Keskusliitto toimii yhteistyössä kaikkien sukuharrastusyhteisöjen kanssa ja kertoo sukuyhteisöjen toiminnasta, sukututkimuksesta ja niiden tavoitteista kaikille kiinnostuneille tahoille. (Sukuseurojen Keskusliitto SSK ry 2014.)

Sukuseurojen Keskusliiton strategian keskiössä ovat keskittyminen ja kasvu. Keskittymisellä turvataan resurssit kasvuun. Liiton missio on olla sukuseurojen yhteistyöelin, edunvalvoja ja tuki. Visiossa keskusliitto on yhteiskunnallisesti arvostettu vaikuttaja, jäsenseurojen edunvalvoja ja osaamisen tuki sekä linkki sukupolvien välillä. (Strategia 2013.)

Sukuseurojen Keskusliitto on julkaissut Sukuviesti-lehteä vuodesta 1979. Keskusliitto tuottaa lisäksi sukuseurojen ja -harrastajien käyttöön kirjallista materiaalia, kuten alan oppi- ja käsikirjoja. (Sukuseurojen Keskusliitto SSK ry 2014.) Sukuseurojen Keskusliitto tarkaste-

lee sukututkimuksen toimialaa sukuyhteisöjen näkökulmasta. Sukuviesti kertoo keskusliiton toiminnasta, toimialan ajankohtaisista asioista, välittää tietoa alan toimijoiden hyvistä käytänteistä muille. Sukuviesti on asiantunteva tietolähde, joka myös markkinoi keskusliittoa ja rakentaa osaltaan keskusliiton identiteettiä. (Arikoski 2014.)

Sukuviesti on yksi yli 4000:stä Suomessa ilmestyvästä aikakauslehdestä. Aikakauslehti on säännöllisesti, vähintään kerran vuodessa ilmestyvä julkaisu. Siinä julkaistaan useita artikkeleita tai toimituksellista aineistoa, jota on oltava enemmän kuin ilmoituksia tai mainontaa. Aikakauslehti voi olla painotuote tai verkkojulkaisu ja on kaikkien tilattavissa tai laajalti saatavissa, esimerkiksi ostettavissa irtonumerona tai vastaanotettavissa jäsenyyden tai asiakkuuden perusteella. (Aikakausmedia 2013.)

Aikakauslehdet jaetaan kolmeen päätyyppiin: yleisölehtiin, asiakaslehtiin ja yhteisölehtiin. Yleisölehdet ovat niin sanottuja kaupallisia aikakauslehtiä, joita voi tilata kotiin tai ostaa irtonumerona kaupoista ja lehtikioskeista. Asiakaslehtien takana on muualla kuin lehtialalla toimiva yritys, joka julkaisee lehteä nykyisille ja tuleville asiakkailleen oman liiketoimintansa tukemiseksi. Yhteisölehtiä julkaistaan yleensä yhteisöjen toiminnan ja tavoitteiden tukemiseksi. Yhteisölehdet ovat esimerkiksi järjestö- ja henkilöstölehtiä tai vaikkapa ammattiliittojen lehtiä. Monille yhteisölehdille on ominaista tietty, vähistä resursseista johtuva kotikutoisuus. (Rantanen 2007, 26, 30, 31.)

Järjestölehden sisällöt rakentuvat järjestön toiminta-ajatuksen, mission, vision ja strategian pohjalta: keitä olemme, mitä teemme, miksi haluamme tulla ja miten sen saavutamme. Sisällössä tämä näkyy sekä uutisina että erilaisin juttutyypein toteutettuina kertomuksina toimijoista, toiminnan sisällöistä ja tavoitteista. Näkökulma voi olla paikallinen, alueellinen, valtakunnallinen tai kansainvälinen. (Mykkänen 1998, 30–32.)

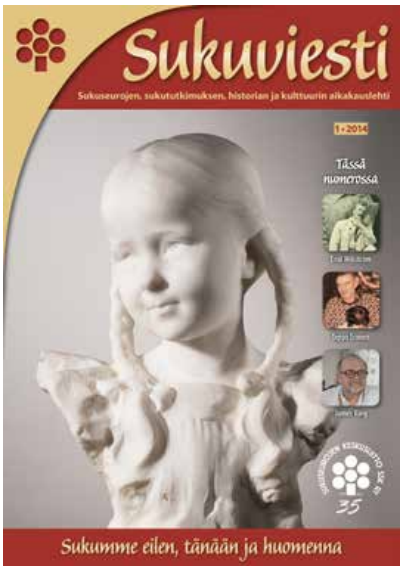

Kuva 1. Sukuviestin 1/2014 kansi

Sukuviesti on järjestölehti, jossa on myös yleisölehden piirteitä (kuvat 1–3). Sukuviestissä julkaistaan tietoa sukututkimustoimialan ajankohtaisista aiheista ja tulevista tapahtumista sekä keskusliiton toiminnasta. Sukuviesti on suvustaan, juuristaan sekä suku- ja sukuseuratoiminnasta kiinnostuneiden ihmisten lehti. Lehden lukijakuntaa ovat sukuseurojen vastuuhenkilöt, sukuseurojen jäsenkunta, sukututkijat sekä perinteistä ja historiasta kiinnostuneet ihmiset. (Sukuviesti 2014.)

Sukuviesti ilmestyy viisi kertaa vuodessa. Lehti on kooltaan A4 ja siinä on 32 sivua. Lehden painosmäärä on noin 3 000. Lisäksi lehti ilmestyy maksullisena sähköisenä näköisversiona. Sukuviestin sisällön tuottamisesta vastaa toimitus ja asiantuntijaneuvosto. Toimitus koostuu osa-aikaisista päätoimittajasta ja toimituspäälliköstä, jotka työskentelevät lisäksi muissa tehtävissä Sukuseurojen Keskusliitossa. Päätoimittaja vastaa lisäksi lehden ulkoasusta ja taitosta.

Sukuviesti-lehti toimii keskeisenä foorumina keskusliiton ja jäsenseurojen jäsenistön välillä. Lehden teema on ”Sukuviesti on sukuseurojen jokaisen jäsenen lehti”. Tarpeen mukaan keskusliiton hallitus informoi Sukuviestin välityksellä jäsenistöä käsittelemistään asioista. Sukuviestiin toivotaan ennakkoluulottomia juttuja sillä ajatuksella, että sukuseuratoiminta on täynnä löytöjä. (Toiminta- ja taloussuunnitelma 2015.)

Sukuseurojen Keskusliiton vuonna 2011 toteuttamassa jäsenkyselyssä 80 prosenttia vastanneista piti Sukuviestiä tärkeimpänä keskusliiton toiminnoista ja tarjotuista palveluista. Lehti tarjosi vastanneille muun muassa informaatiota, ideoita oman toiminnan kehittämiseen ja paljon mielenkiintoista tietoa sukuseuratoiminnasta. Myös ajan hermolla pysyminen ja liiton toimintalinjan seuraaminen lehden kautta mainittiin. (Arikoski 2014.)

Lehti on keskusliiton jäsenetu. Jokaisen jäsenseuran, sukuyhteisö tai sukututkimusseura, jäsenyyteen sisältyy kuusi ilmaisvuosikertaa. Yksityishenkilöiden kannatusjäsenyyteen kuuluu yksi vuosikerta ja muut lehdet menevät ulkopuolisille tahoille, kuten lähes sataan kirjastoon sekä arkistolaitoksen arkistoihin ja muihin keskusarkistoihin. (Sukuviesti 2014.)

Sukuviesti-lehden verkkosivut (2014) esittelevät lehden sisällön seuraavalla tavalla:

Oman suvun taustahistoriaa

- tutkittua tietoa esipolviemme elinoloista, paikkakuntien, ammattien, tapojen ja sukujen historiasta
- kuvauksia yksittäisten ihmisten elämänkohtaloista

Sukujen yhteistoimintaa ja uutisia

- selostuksia sukujen toiminnasta
- ilmoituskanava sukuseurojen jäsenille ja suvuilta toisille

Tutkimuksen ohjetietoa

- sukututkimusselostuksia ja -tuloksia
- tietoa nimien alkuperäselvityksistä
- arkistojen ja asiakirjojen käyttöohjeita
- käsialatulkintaa

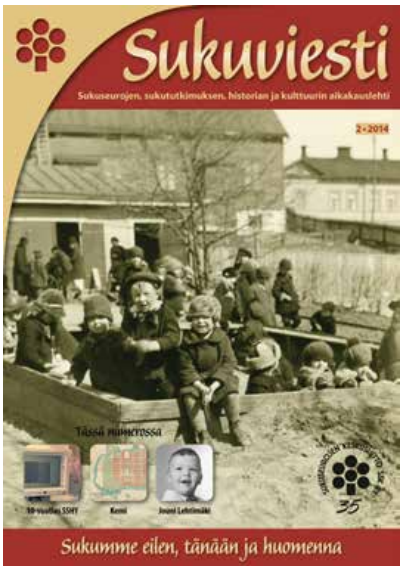

- kirjaesittelyjä ja -arviointeja

Näitä kaikkia sisältöjä esiintyy vaihtelevasti lehden eri numeroissa. Ulkopuoliset avustajat, jotka ovat jäsenseurojen edustajia, kirjoittavat selostuksia sukujen toiminnasta ja sukututkimuksista. Muista aihepiireistä vastaa pääasiassa toimitus.

Kuva 3. Sukuviestin aloitusaukeama

Kannatusjäsen- ja tilausmaksujen lisäksi lehden kustannuksia katetaan ilmoitusmyynnillä sekä opetus- ja kulttuuriministeriön kulttuurilehtituella. Molemmat ovat valitettavasti vuosien varrella pienentyneet.

1.2 Opinnäytetyön tavoitteet

Tämän opinnäytetyön tavoitteena on Sukuviesti-lehden kehittäminen kokoelmasta kokonaisuudeksi. Tavoitteena on selvittää, millaisilla toimenpiteillä ja apuvälineillä vähäisillä taloudellisilla ja ajallisilla resursseilla toimitettavan järjestölehden tekeminen saadaan toimivammaksi. Tarkoitus on tunnistaa työprosessin ongelmakohdat ja löytää niihin ratkaisut sekä muokata lehden teon prosessia sujuvammaksi ja vähemmän kuormittavaksi. Tavoitteena on sekä kehittää lehteä että muuttaa tapaa, jolla lehteä nyt tehdään.

Opinnäytetyöni on sekä oman ammatillisen osaamiseni kehittämistä ja hyödyntämistä että Sukuviestin tarpeiden täyttämistä. Pitkään Sukuviestiä tehneenä, sekä toimittajana että taittajana, olen omaksunut tietyn, paikoin ongelmallisen ja vaivalloisenkin tavan tehdä lehteä muiden työtehtävien ohella. Tekemisen suunnittelemattomuus on johtanut siihen, että yksittäisen Sukuviestin numeron työprosessi on rutiininomainen ja loppupäästään raskas.

Journalismin opintojen ja ammatillinen kasvun myötä tietämykseni ja kunnianhimoni ovat kasvaneet. Haluan tehdä työni paremmin ja sujuvammin, laadukkaammin. Tässä opinnäytetyössä haluan käyttää osaamiseni ja hankkia sitä lisää.

Kuva 2. Sukuviestin 2/2014 kansi

Selvitettyäni lehden ongelmakohdat ja kehittämiskohteet, etsin vastauksia ja vaihtoehtoisia toimintamalleja kirjallisuudesta ja omien kokemusteni pohjalta. Opinnäytetyön puitteissa suunnittelen ja toteutan muutaman toimituksen työtä helpottavan työkalun sekä teen ehdotuksia lehtiuudistustyön jatkotoimenpiteistä.

Lehden ulkoasun suunnittelun olen rajannut pois tästä opinnäytetyöstä, koska suurimmat ja ensisijaisimmat kehittämiskohteet löytyvät työprosessista. Jos olisin ottanut ulkoasun mukaan, työmääräkin olisi kasvanut liian suureksi. Aion kuitenkin toteuttaa ulkoasun uudistuksen myöhemmin, kun Sukuviestin uudistustyö etenee.

Tärkeimpiä lähteitäni ovat Maija Töyryn, Panu Rädyn ja Kristiina Kuisman teos *Editointi aikakauslehdessä* (2009) ja Lasse Rantasen *Mistä on hyvät lehdet tehty* (2007). Töyryn ym. teos käsittelee editointityön kautta lehdenteon vaiheita konseptisuunnittelusta valmiiseen tuotteeseen. Rantasen opas keskittyy erityisesti aikakauslehden visuaaliseen suunnitteluun, mutta tarkastelee myös lehden syntyprosessia graafikon kannalta. Lisäksi tutustuin Päivi Mykkäsen kirjaan *Yhteisölehti – tekijän opas* (1998), jonka yhteisölehden teon perusteita koskevat osuudet ovat yhä monin osin päteviä, vaikka kirjalla ikää jo onkin. Nämä teokset lähestyvät lehden tekoprosessia hieman eri suunnista ja näin ollen täydentävät toisiaan.

2 Julkaisun lähtötila ja tavoitetila

Sukuviesti on järjestölehti, jonka konsepti ei ole kovin täsmällinen. Konsepti perustelee lehden sisältöä ja ulkoasua koskevat valinnat eli linjaukset, jotka auttavat toimitusta saavuttamaan tavoitellun laadun ja halutun kohderyhmän (Töyry ym. 2009, 16). Konsepti varmistaa, että lehti vastaa julkaisijan arvoja ja lukijan odotuksia. Sisältöön ja ilmaisuun voidaan keskittyä sitten, kun lehden mediakonsepti on täsmennetty. (Lappalainen 2010.)

Useamman vuoden ajan Sukuseurojen Keskusliiton hallituksessa ja lehden asiantuntijaneuvostossa on puhuttu, että Sukuviestiä voisi jotenkin uudistaa. Edellisen kerran lehti kävi läpi muutoksen vuonna 2006, kun uunituoreena taittajana uudistin lehden ulkoasun. Sukuseurojen Keskusliitossa uskotaan, että painettu lehti on yhä vahva ja kehittämisen arvoinen viestintäväline. Sukuseurojen jäsenistö eli suuri osa lehden lukijakuntaa on iäkkäämpää väkeä, joka edelleen lukee painettuja julkaisuja.

Kun aloimme toimituksessa ja asiantuntijaneuvostossa suunnitella Sukuviestin uudistusta, ensimmäinen ajatukseni oli lähteä liikkeelle ulkoasusta. Tunsin itseni taittovaiheessa turhautuneeksi ja halusin uutta ilmettä ja otetta. Mutta kuten Rantanen (2007, 207) toteaa: ”Koristelemalla vanhaa kakkua uudella tavalla ummistamme silmämme usein lehden sisältöön tai työtapoihin liittyviltä ongelmilta.”

Onneksi avukseni tuli tämä opinnäytetyö, joka tutustutti alan kirjallisuuteen, pysäytti miettimään syvällisemmin ja loi paremmat lähtökohdat ja näkökulman Sukuviestin kehittämiselle. Kun pohdin tarkemmin lehden tekoprosessia, huomasin että ongelmia on muuallakin kuin vain taittopöydällä. Riittämättömyyden tunteeni kumpusi suunnittelemattomuudesta sekä aikapulasta ja epävarmuustekijöistä, joiden takia moni hyvä idea on jäänyt toteutumatta. Vaikka puutteet olisivatkin jääneet lukijoilta huomaamatta, minulle tekijänä jäi tunne, etten ollut antanut kaikkea.

2.1 Työprosessin vahvuudet ja heikkoudet

Lehden sisältöjen ideoinnin ja ulkoasun uudistamisen lisäksi työprosessin hiominen on yhtä tärkeää. Isot muutokset saattavat epäonnistua, jos sisältöä kehitettäessä ei kehitetä toimituksen työtapoja. Työprosessin merkitystä ei saa unohtaa: uutta ei kannata tehdä vanhoin keinoin ja vanhalla osaamisella (Töyry ym. 2009, 120). Vanhat työtavat on kyseenalaistettava, ja esimerkiksi palaverikäytännöt, aikataulutus, työtehtävien jako tai työtavat voivat tarvita uudelleenarviointia (Rantanen 2007, 206–207).

On tärkeä olla realistinen. Omat vahvuudet ja heikkoudet sekä lehdentekoon varatut aineelliset resurssit on tiedostettava. Osaamista kehittämällä voi oppia saamaan niukoistakin resursseista enemmän irti. Voimavarat, jotka käytetään lehden sisällön ja tekijöiden osaamisen kehittämiseen, eivät mene hukkaan. (Mykkänen, 15, 17.)

Kun olin lukenut lähdekirjallisuutta ja päättänyt lähteä lehden kehittämisessä liikkeelle työprosessista, kirjasin ylös työprosessin vaiheet sekä vahvuudet ja heikkoudet lähtötilanteessa (kuva 4). Toimituksen työprosessien mallintaminen eli työvaiheiden kirjaaminen auttaa ongelmien havaitsemisessa (Lappalainen 2010).

Työprosessin vahvuudet lähtötilanteessa:

- Keskusjärjestön tietotaito ja kontaktit
- Asiantunteva joukko suunnittelemassa lehteä
- Hyviä ideoita
- Aineistoa jäsenistöltä tasaisena virtana

Kuva 4. Miellekartta Sukuviestin lähtötilanteesta ja tavoitteista

Työprosessin heikkoudet lähtötilanteessa:

- Niukat ajalliset ja taloudelliset resurssit
- Suunnittelun puute – ei vuosi- tai numerokohtaista suunnittelua
- Ei tiedetä seuraavan numeron aiheita, kun edellinen lehti menee painoon.
- Takapainotteinen työprosessi, ylikuormitus prosessin loppupäässä – työaika jakautuu epätasaisesti eri vaiheissa ja lehti ikään kuin runnotaan kasaan viime hetkillä ennen painoa
- Taittosuunnitelma lennosta, fiiliksen mukaan, viimeisillä viikoilla ennen painoa
- Tilaamattomat jutut, jotka pitää julkaista
- Ei kirjoittajien ohjeistusta
- Ammattitaitoisia juttuja saadaan vähemmän kuin tarvitaan, koska ei pystytä maksamaan monelle tekijälle kunnon korvauksia

Sukuviestiä tehdään siis lehti kerrallaan. Pienille järjestölehdille on tyypillistä galleriamainen työtapa, jossa toimitus luo lehden rakenteen uudelleen joka numerossa sen mukaan, millaista aineistoa on saatu vapaaehtoisilta kirjoittajilta (Töyry ym. 2009, 20). Sukuviesti ei ole poikkeus, ja ongelma piilee tässä: ”Pelkän tarjonnan varassa elävä toimitus on kuitenkin jatkuvan katastrofin äärellä. Lehti ei voi ennakoida, minkä laatuisia tekstejä seuraavaan numeroon saadaan.” (Töyry ym. 2009, 20.) Ja kun voimavarat ovat rajalliset, juttujen taso vaihtelee numerosta toiseen.

Suurin ongelma on resurssien niukkuus: budjetti on pieni ja tekijöitä on vähän. Ongelmia synnyttää myös suunnittelemattomuus. Esimerkiksi jokaiseen numeroon tulee muutama odottamaton, tilaamaton juttu, jotka on julkaistava, koska kyseessä ovat esimerkiksi jäsenyhdistysten tuottamat tekstit. Ennakkosuunnitelmien puutteen vuoksi toimituksen omia juttuja ei aina synny hyvissä ajoin, joten taittoa ei voi aloittaa riittävän ajoissa ennen kuin lehti lähtee painoon.

Aikataulussa pysyminen on haastavaa, koska työt kasautuvat viimeisille päiville ennen painoa. Aikatauluja ei ole laadittu parhaalla mahdollisella tavalla eikä juttujen tekoon ja viimeistelyyn ole tarpeeksi aikaa. Ongelmat tuotannossa vaikuttavat lehden taittoon siten, että lehti ei pääse kehittymään, kun taittovaiheessa ei ole aikaa muulle kuin tekniselle suorittamiselle ja vanhan kaavan toistamiselle.

2.2 Tavoitteet

Sukuviestin kehittämistyön tarkoituksena on selkeyttää lehden tavoitteita, lisätä suunnitelmallisuutta ja saada aikaan toimiva rakenne. Päämääränä on tasainen laatu ja harkittu sisältö, selkeä näkökulma, tietynlainen vaivattomuus, sujuva prosessi ja ennen kaikkea järkevä ajankäyttö. Tavoitteena on siirtyä tarjontavetoisesta työtavasta suunnitteluvetoiseen malliin, kokoelmasta kokonaisuudeksi.

Sisällön ja ulkoasun uudistamisen lisäksi hyvä lehtiuudistus sisältää myös työprosessien uudistamista ja vanhojen työtapojen kyseenalaistamista. On myös tärkeää mitoittaa uudistus resurssien mukaan ja sovittaa suunnitelma todellisiin tarpeisiin ja olosuhteisiin. Realismia lehtiuudistuksissa edustavat hyvät käytännöt, jäsennykset ja prosessin pullonkaulojen purkaminen. Uudistaminen kannattaa toteuttaa siten, että aikaa jää enemmän tärkeisiin toimiin toisarvoisten sijaan. (Rantanen 2007, 206–207.)

Sukuviestin ulkoasua ja sisällön rakennetta sekä vuosisuunnitelmaa koskeva uudistus lisää kustannustehokkuutta (Toiminta- ja taloussuunnitelma 2015). Julkaisija toivoo lehden tilausmäärien ja ilmoitusmyyntitulojen kasvua. Tavoitteena on saada lehdestä houkutteleva sekä lukijoille että mainostajille, jotta jatkossa olisi myös mahdollista työllistää nykyistä enemmän ammattitaitoisia toimittajia. (Arikoski 2014.)

Sukuseurojen Keskusliiton varainhankinnasta ainoastaan noin 20 prosenttia koostuu jäsenseurojen jäsenmaksuista, joten kannatusjäsenmaksut ja Sukuviestin ulkopuoliset tilaukset ovat myös tärkeä osa tulonmuodostusta. Lehteä pitäisi kehittää, jotta mahdollisimman moni kiinnostuisi siitä ja liitto saisi lisää tuottoja. Taloudellisten resurssien rajallisuus estää kuitenkin lehden kehittämistä varsinkin tällaisena aikana, jolloin ulkopuolisia apurahoja, ilmoitusmyyntituloja ja muuta taloudellista tukea on vaikea saada. (Arikoski 2014.)

Tekijöiden näkökulmasta vanha systeemi ei toimi. On siis tarpeen kehittää myös työprosessia lopputuotteen lisäksi. Tästä näkökulmasta tavoitteena on muuttaa tapa, jolla lehteä nyt tehdään.

Tekemiseen liittyvät ongelmat heikentävät lehden laatua. Toimitusprosessia – etenkin aikataulujen ja toimituksen työtapojen osalta – kehittämällä Sukuviestillä olisi mahdollisuus olla parempi. Toimivat käytännöt auttavat tavoitteiden toteuttamisessa ja tekevät lehdentekoprosessista mielekkään.

Tällä hetkellä lukijoina ovat pääasiassa Sukuseurojen Keskusliiton jäsenjärjestöjen jäsenet, ensisijaisesti sukuseuratoiminnan ja sukututkimuksen parissa toimivat. Sukuseurojen Keskusliitto pyrkii kehittämään lehteä siten, että lukijakunta laajenisi entisestään historiasta ja kulttuurista kiinnostuneisiin, unohtamatta kuitenkaan lehden pitkää toimintaa sukututkimuksen toimialalla. Kohderyhmää ei tässä opinnäytetyössä käsitellä tarkemmin, mutta pohdintaa aiheesta löytyy luvusta 3.4.

Uudistetun lehden on tarkoitus käsitellä laaja-alaisesti historian, kulttuurin, sukuseuratoiminnan ja sukututkimuksen teemoja. Tavoitteena on lisätä lehden sisältämää asiatietoa. Lehden sisältöön suunnitellaan selkeä jako eri juttutyyppien välillä. Seura- ja henkilöesittelyjen kautta nostetaan alan toimijoita esiin. Tuttuihin aiheisiin haetaan uusia näkökulmia.

Myöhemmässä vaiheessa lehdelle suunnitellaan sisältörakenteen lisäksi uusi visuaalinen tyyli. Lehden konseptin kirkastaminen helpottaa ulkopuolisten avustajien kanssa työskentelyä, koska voidaan tarjota selkeät ohjeet tekstien ja kuvien tuottamiseen. Selkeä ja toimiva rakenne helpottavat myös pienen toimituksen työtaakkaa.

3 Kehittämismenetelmät

Erään järjestölehden työprosesseja ja lehtikonseptissa ilmeneviä ongelmia tutkinut Ann-Mari Huhtanen (2012, 127–128) toteaa:

> Kun taloudelliset resurssit ovat vähäiset, laatua täytyy tavoitella muilla tavoin. Suunnittelevaan ja editoivaan työtapaan siirtyminen on mielestäni tapa, jolla […] pienilevikkiset ja vähäresurssiset lehdet kykenevät pitämään kiinni lehden laadusta ja sitä kautta lukijoistaan.

Esittelen seuraavaksi suunnittelevaa ja editoivaa työtapaa ja vertaan sitä Sukuviestin lähtötilanteessa vallitsevaan työtapaan. Pohdin, sopisiko se Sukuviestin työtavaksi sellaisenaan tai voisiko sitä jotenkin soveltaa.

Suunnitteleva ja editoiva työtapa tarkoittaa sitä, että lehden juttuja suunnitellaan ennen kuin toimittaja alkaa etsiä niihin materiaalia. Suunnitteluvaiheessa tehdään päätöksiä juttutyypistä, jutun tavoitteista, tekstin pituudesta, sävystä ja kuvituksesta. (Töyry ym. 2009, 20.)

Suunnittelun tavoitteena on korkealaatuinen lopputulos, lukijoiden kiinnostuksen herättäminen ja kestävän lukijasuhteiden muodostaminen. Suunnitteleva editointikulttuuri tehostaa toimituksen työtä ja siinä korostuu ryhmätyö yksilösuoritusten ja taiteilijatyön sijaan. Työtavassa on keskeistä se, että työnjako on tarkka, tekijät erikoistuvat omiin rajattuihin tehtäviinsä ja toimituksen johto pitää tiukasti langat käsissään. (Helle 2010, 170, Töyry ym. 2009, 20–23.)

Suunnittelevassa ja editoivassa työtavassa editoija ja toimittaja keskustelevat useita kertoja ja työprosessin aikana. Editointi kulkee mukana läpi toimituksellisen prosessin suunnittelusta palautteeseen. Myös visuaalinen suunnittelu alkaa jutun työprosessin alussa. Ulkoasulla on tärkeä rooli ja visuaaliset ratkaisut pohjautuvat sivukarttoihin ja juttutyyppeihin. Lehden konsepti ja lehdelle laadittu mallilukija ohjaavat kaikkea toimintaa. (Helle 2010, 170, Töyry ym. 2009, 20–22.)

Suunnittelevassa työtavassa editointi koskettaa koko lehdenteon prosessia. Editointi tarkoittaa keinoja, joilla lehden journalistinen sisältö tarjotaan lukijoille mahdollisimman kiinnostavassa muodossa. Editoija varmistaa lehden entistä paremman laadun. Ammattitaitoinen editointi on yksi aikakauslehtien keskeisimmistä kilpailukeinoista. (Töyry ym. 2009, 14, 20.)

Suunnitteleva editointi on sitä, että toimitus määrittelee seuraavan vuoden tai puolivuotiskauden suuntaviivoja lehden tavoitteiden mukaisesti. Tästä suunnitteleva editointi jatkuu lehden yksittäisten numeroiden ja niiden juttujen suunnitteluna. (Töyry ym. 2009, 15.)

Käsittelevä editointi varmistaa jutun sisällön ja käsittelytavan sekä kielenhuollon. Tekstin lyhentäminen, kieliasun tarkistaminen ja otsikoiden, ingressien ja kuvatekstien hiominen ovat jutun muokkaamista lehden sivuille sopivaan muotoon ennen taittoa. Käsittelevän editoinnin tavoitteet ovat lehtikohtaisia. Editointi vaatii lehden aihealueiden, juttutyyppien ja kielen tuntemista. Lehden sisällölliset päämäärät ja lehden tavoittelema tyyli pohjustavat lehtikohtaisia editointikäytäntöjä. (Töyry ym. 2009, 15–16.)

Editoinnin ja editoijan roolia korostava suunnitteleva ja editoiva työtapa on Sukuviestille ominaisen galleriamaisen toimituskulttuurin vastakohta. Sukuviestin lähtötilanteen työtapaa voidaan kutsua myös käsityömäiseksi yksilötyön malliksi, jossa lehden numerot koostuvat irrallisista jutuista, joiden aihevalinnat perustuvat yksittäisten toimittajien omiin kiinnostuksen kohteisiin. Tässä mallissa ulkoasun suunnittelu jää viime tippaan ja taittajalla on vapaat kädet taittaa jutut lehden sivuille kuten itse haluaa. (Helle 2010, 169–170.)

Sukuviestin nykyisillä resursseilla ei ole mahdollista siirtyä suoraan suunnittelevaan ja editoivaan työtapaan. Lehdellä ei ole riittävästi työntekijöitä, joille voisi määrittää tarkat, rajatut työtehtävät, vaan kaikki tekevät kaikkea ja ovat useassa roolissa. Työtapaa kannattaa kuitenkin muuttaa suunnittelevaan suuntaan. Jotain on omaksuttavissa ja siirrettävissä Sukuviestin työtapaan.

Tutustuin aikakauslehdissä käytettäviin suunnittelun apuvälineisiin, kuten mallilukijaan, vuosisuunnitelmaan, sivukarttaan ja kirjoittajan ohjeisiin. Myös juttutyyppien suunnittelu parantaa työprosessia. Valitsin mielestäni kolme tärkeintä Sukuviestin työprosessin osa-aluetta, joiden kehittäminen on tässä vaiheessa ensisijaisinta, ja valitsin näihin sopivat suunnittelun apuna käytettävät työkalut.

Ajankäytön ja juttutyyppien suunnitteleminen sekä kirjoittajien ohjeistaminen ratkaisevat isoimpia ongelmia, parantavat lehden tekemistä jo nyt ja ohjaavat Sukuviestin uudistusta kohti parempaa ja toimivampaa lehteä. Parantamalla työprosessia luodaan edellytyksiä sille, että tekijät pystyvät jatkossa kehittämään lehteä työn ohessa, vaihe vaiheelta.

3.1 Ajankäytön suunnittelu

Ajankäytön suunnittelu on tärkeä osa toimituksen ammattitaitoa. Lehdenteko sujuu tai kangertelee sen mukaan, hallitaanko aikatauluja vai ei. (Mykkänen, 43.) Ajankäytön suunnittelulla päästään siihen, että kokonaisuus on paremmin hallussa.

Kun lehdentekijä työskentelee suunnitelmallisesti, hän ei joudu tilanteeseen, jossa juttuhierarkiaa aletaan miettiä kertyneen sekalaisen aineiston pohjalta. Mikäli näin kuitenkin käy aikataulu- tai muista syistä, aineiston toimittaminen vaatii erityisen paljon työtä. (Mykkänen, 64.)

3.1.1 Vuosisuunnittelu

Vuosisuunnitelma auttaa tulevien tarpeiden ennakoinnissa ja lehden pitkän aikavälin rytmittämisessä. Vuosisuunnitelman avulla pystytään hallitsemaan numerokohtaista vaihtelua. Numerokohtainen työ sujuu sitä paremmin, mitä paremmin perussuunnittelussa on otettu huomioon kaikki mahdollinen toimitustyössä eteen tulevan. (Rantanen 2007, 201, 208.)

Vuosisuunnitelmaan kirjataan aineisto- ja painoaikataulut sekä numerokohtaiset ja ennalta sovitut olevat sisällön painotukset, kuten teemanumerot. Vuosisuunnitelmasta voidaan piirtää vuosikello, suunnittelua kuvaava ympyrä, joka on jaettu kuukausiksi ja viikoiksi. Vuosikelloon kirjataan lehden ilmestymispäivät, aineistojen valmistumispäivät ja teemanumeroiden tai muiden erikoisaineistojen tuottamisen aikataulut. Lisäksi vuosikelloon merkitään lehden markkinoinnin ja ilmoitusmyynnin aikataulut. (Töyry ym. 2009, 52.)

Järjestölehdissä vuodenkierto noudattaa järjestövuoden tapahtumia. Vuodenkiertoon liittyvät aiheet kannattaa sijoittaa lehden numeroihin hyvissä ajoin. Järjestölehdessä ennakkojutut kokouksista ja seminaareista aktivoivat jäsenistöä osallistumaan. Toistuvien aiheiden kunnollinen suunnittelu varmistaa, että tuttujen aiheiden käsittely on joka vuosi kiinnostava. (Töyry ym. 2009, 53.)

3.1.2 Ajankäytön suunnittelu Sukuviestissä

Sukuviestin tekeminen ei ole ollut kovin suunnitelmallista. Lehti ilmestyy viisi kertaa vuodessa eli noin joka toinen kuukausi. Jokainen lehti tehdään ikään kuin puhtaalta pöydältä, ilman sen suurempia ennakkosuunnitelmia. Lehtien taso vaihtelee, ja moni julkaistava juttu tulee jäsenistöltä tilaamatta. Niiden editoinnille ei juuri ole ollut aikaa, ainoastaan kielenhuolto ehditään tehdä.

Sukuviestissä jutut tulevat taittoon liian myöhään, eikä niitä ehditä suunnitella tai editoida työprosessin aikana. Tätä ongelmaa ei ratkaista lisäämällä taiton resursseja, vaan korjaamalla ongelma suunnittelupäästä. (Lappalainen 2010.) Silti taittotyöllekin on Sukuviestissä saatava lisää aikaa.

Sukuviestin vuosisuunnitelma on tähän asti rajoittunut jonkinlaisen vuosittaisen teeman sekä aineistopäivien ja julkaisuviikkojen valintaan (taulukko 1). Tekoprosessi on hektisimmillään kaksi viikkoa ennen painoa, ja vallalla on viime hetken kaaos. Me tekijät, käytännön toteuttajat tiedostamme, että ajankäytössä ja aikatauluttamisessa on haasteita.

Taulukko 1. Lähtötilanteessa valmiina ollut Sukuviestin aikataulu vuodelle 2015

numero	ilmestyy	aineisto
1/2015	viikko 7	9.1.
2/2015	viikko 16	13.3.
3/2015	viikko 25	15.5.
4/2015	viikko 39	21.8.
5/2015	viikko 49	30.10.

Aineistopäivien ja julkaisuviikkojen lisäksi on mielestäni järkevä valita päivämäärä, jolloin kirjoittajat ilmoittavat toimitukselle juttuaiheensa. Tämän tilavarauspäivän tulisi olla hyvissä ajoin ennen lopullista aineistopäivää ja taittoa. Uusi aikataulusuunnitelma (taulukko 2) selkiyttää eri työvaiheet entisestään. Tulevissa aikatauluissa aineistopäivän ja painopäivän välissä pitäisi olla riittävästi aikaa käsittelevälle editoinnille ja oikoluvulle.

Taulukko 2. Suunnitelma Sukuviestin aikatauluksi vuodelle 2015

numero	ilmestyy	painoon	aineisto	tilavaraus
1/2015	viikko 7	2.2.	9.1.	joulukuu 2014
2/2015	viikko 16	7.4.	13.3.	20.2.
3/2015	viikko 25	8.6.	15.5.	24.4.
4/2015	viikko 39	14.9.	21.8.	31.7.
5/2015	viikko 49	23.11.	30.10.	9.10.

Kun vuosisuunnitelman siirtää taulukosta vuosikelloon (kuva 5 ja liite 1), lehden rytmi ja vuoden tapahtumat käyvät selkeämmin ilmi. Vaikka vuoden 2015 päivämäärät on jo lyöty lukkoon, vuosikelloa tarkasteltaessa huomaa tulevaa vuotta silmällä pitäen, onko tarvetta muutoksille. Kun vuosikelloon kirjataan tulevat tapahtumat ja toimiston kiireisimmät ajat, löydetään Sukuviestin työstämiselle luontevia kohtia, jotka eivät välttämättä ajoitu lehden nykytilanteessa tyypilliseen tapaan kuukautta ennen painoa.

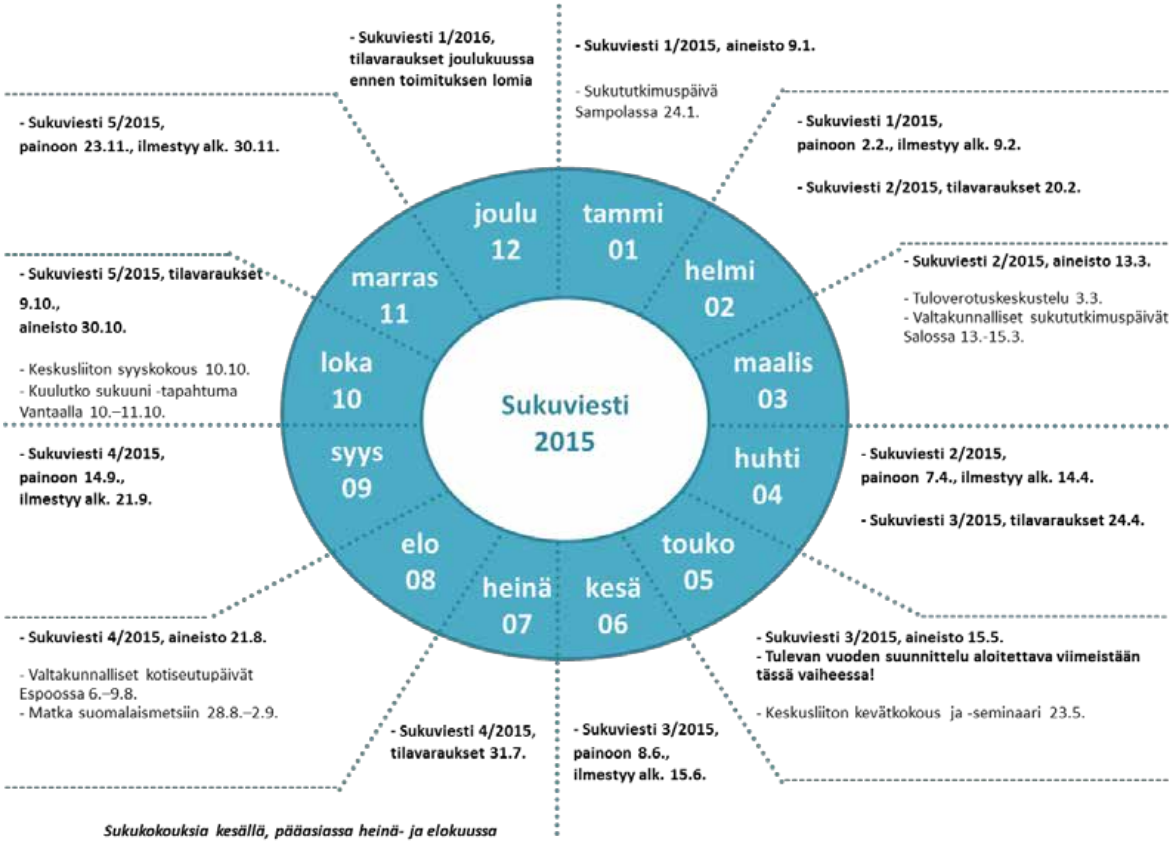

Kuva 5. Suunnitelma Sukuviestin vuosikelloksi 2015

Koska on tiedossa, että kesän jälkeen tulee paljon jäsenseurojen kokous- ja juhlajuttuja, syksyn numeron teemassa ja toimituksen tuottamassa aineistossa kannattaa tämä huomioida. Esimerkiksi toimitus voi tuottaa tasapainottavia elementtejä ja kommenttijuttuja, joissa kokousjuttujen viestiä tiivistetään ja syvennetään informaatiota keskusliiton näkökulmasta.

Lähtötilanteen Sukuviestissä vuosirytmi (kuvio 1) on monotoninen, lehdet seuraavat toisiaan ilman sen suurempaa yhteyttä toisiinsa. Valittu vuositeema vaikuttaa jokaisen numeron taustalla, mutta sen näkyminen lehdessä päätetään numerokohtaisesti. Jokaisen numeron kiireisin ja työläin vaihe on prosessin loppupäässä.

Kuvio 1. Sukuviestin vuosirytmi

Kun kunnollinen vuosisuunnitelma otetaan käyttöön, sen vaikutus kulkee läpi jokaisen numeron yhdistävällä tavalla. Parempi laatu syntyy, kun toimitus työstää useampaa lehden numeroa rinnakkain. Hyvin suunnitellussa työprosessissa eri työvaiheissa olevia, nopeita ja hitaasti eteneviä juttuja voi työstää samanaikaisesti. (Töyry ym. 2009, 56–57.) Sukuviestin ilmestymistahdilla kahden numeron työstäminen rinnakkain on sopiva määrä. Näin numeroiden välillä on selkeämpi yhteys. Myös vuositasolla suunnitelmia voi työstää useampaa yhtä aikaa, jotta jatkuvuus ja yhtenäisyys säilyvät vuodesta toiseen. Vuosirytmiä parantamalla työt eivät kasaudu yksittäisten numeroiden taittovaiheeseen (kuvio 2).

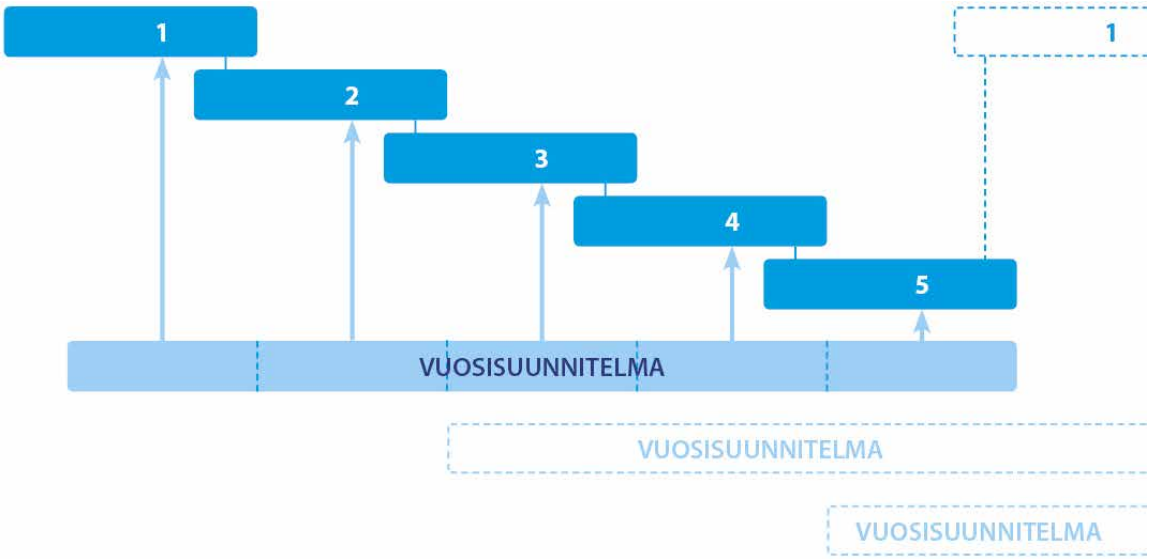

Kuvio 2. Suunnitelma Sukuviestin vuosirytmiksi

Tärkeintä on tasata työvaiheita pitkin matkaa. Kahden numeron työstäminen samanaikaisesti helpottaa nykyistä kädestä suuhun -tilannetta etenkin sisällön kannalta. Hiljaisempia kausia kannattaa ehdottomasti hyödyntää sellaisten juttujen työstämiseen, joiden ei tarvitse olla ajankohtaisia.

Sukuviestin lähtötilanteen numerokohtaisen työprosessin aikataulu (kuvio 3) paljastaa, että työt kasautuvat taittovaiheeseen. Reilun kahden kuukauden prosessissa kaksi viikkoa ennen painoa ovat hektisimmät ja raskaimmat. Tällöin on myös vaikea aloittaa uuden lehden suunnittelua, kun edellisen numeron viime metrien ponnistelu on vienyt hetkeksi kaikki voimat.

Kuvio 3. Sukuviestin numerokohtainen aikataulu lähtötilanteessa

Sisältöön liittyvät päätökset pitää lyödä lukkoon aiemmin. Hieman numerosta riippuen lehti sisältää toimituksen itse tuottamaa aineistoa noin puolet eli noin neljä pidempää juttua ja kolmesta viiteen lyhyempää uutisjuttua. Syyskauden numerot 4 ja 5 sisältävät eniten sukuseurojen tapaamisista kertovia juttuja. Sukuviestin toimituksen kannattaisi suunnitella omaa aikatauluaan siten, että mahdollisimman paljon omista jutuista olisi taittovalmiita lehden aineistopäivään mennessä. Ja toisaalta, noin viikko ennen kuin lehti menee painoon, voidaan työstää ajankohtaiset uutisjutut.

Myös ideointi on osa lehden suunnittelua, eikä rutiiniin kangistuneessa tuotantotyössä ole juuri lainkaan tilaa uusille ideoille (Rantanen 2007, 214). Sukuviestissä on varattava ideoinnille entistä enemmän aikaa, jotta toistuviin aiheisiinkin löytyy uusia tulokulmia. Suosittelen varaamaan jokaiseen vaiheeseen enemmän aikaa kuin aiemmin. Lisäksi käsittelevälle editoinnille on varattava työprosessista oma aikansa. Näin numerokohtainen aikataulu (kuvio 4) väljenee ja työtehtävät jakautuvat tasaisemmin eivätkä kasaudu taittovaiheeseen.

Kuvio 4. Suunnitelma Sukuviestin numerokohtaiseksi aikatauluksi

3.2 Juttutyypit

Aikakauslehden suunnitelmallisuutta kuvaa myös juttutyyppien ja juttusarjojen kehittely ja ohjeistus. Vakiintuneet juttutyypit helpottavat ja ohjaavat toimituksen työtä. Kannattaa miettiä, mitä juttutyyppejä voi suunnitella ja toteuttaa hyvissä ajoin. (Lappalainen 2010.)

Juttutyyppejä ja lehden rakennetta voi tarvittaessa uudistaa vuosisuunnittelun yhteydessä. Esimerkiksi sisältökokonaisuuksia voidaan lisätä tai poistaa. Lisäksi eri osien sijaintia tai painotusta voidaan muuttaa. (Töyry ym. 2009, 54.)

3.2.1 Juttutyyppien kehittely

Juttutyyppi tarkoittaa tekstille ja visuaalisille elementeille annettua vakiintunutta muotoa. Juttutyypit ovat lehden linjaan sopivia määriteltyjä vakiomuotoisia, lehdestä toiseen toistuvia sisältöjä, kuten pääkirjoitus, palstat ja sisällysluettelo. Näiden lisäksi juttutyypit voivat olla tietyllä sivulla tietyssä muodossa ilmestyviä henkilöjuttuja, haastatteluja tai reportaaseja. Juttuja voi julkaista myös sarjoina. Juttusarja korostaa jutulle annettua muotoa, kun taas juttutyyppien kehittelyssä määritellään sisältöä. Jutun tarkoituksen ja tavoitteen lisäksi sovitaan myös jutun toteutustapa, mitta, kuvitus, ylimääräiset teksti- ja visuaaliset elementit. Juttutyypeille voi myös laatia ohjeistuksen, joka on tarpeen, jotta eri tekijät osaavat toteuttaa jutun sovitunlaisesti muuttumattomana lehdestä toiseen. (Töyry ym. 2009, 55–57.)

Ensimmäiseksi toimitus määrittelee uudelle juttutyypille tavoitteet, siis miksi juttutyyppi on tarpeellinen ja mitä sen pitää tarjota lukijoille. Sen jälkeen juttutyypistä tehdään mallijuttu. Ohje toimii myös editoinnin selkärankana. Työohje voi olla väljä. Työn tavoitteet ovat tärkeämpiä kuin tarkat määräykset tekstien ja kuvitusten yksityiskohdista. Jutun merkkimäärille ja ulkoasulle kannattaa kuitenkin luoda selvät säännöt, jotta toistuvat juttutyypit erottuvat lehden sisällä toisistaan. Juttutyyppien kuvaukset luovat ryhtiä lehden kokonaisuuden suunnitteluun ja varmistavat sekä ulkoasun että sisällön monipuolisuuden. (Töyry ym. 2009, 55–56.)

Juttukriteerien ja juttutyyppien tulee palvella lehden tavoitteita ja arvoja sekä vastata lukijoiden tarpeeseen. Juttukriteerit ovat tavoitteita, ja niiden on joustettava tarvittaessa. Jokaisella juttuaiheella täytyy olla merkitystä lukijoille. (Töyry ym. 2009, 65.) Kun esimerkiksi vakiopalstojen ja -sivujen koostaminen on vaivatonta, aikaa jää suurten ja merkittävien artikkelien suunnitteluun ja toteuttamiseen. (Rantanen 2007, 207.)

3.2.2 Juttutyypit Sukuviestissä

Mitään lukkoon lyötyjä ja tarkasti mietittyjä juttutyyppejä Sukuviestissä ei lähtötilanteessa ollut. Valtaosa jutuista on raportoivia – kuvauksia tapahtumista ja tilaisuuksista, paikkojen esittelyjä ja henkilökuvia.

Henkilökuva jäsenseuran jäsenestä on Sukuviestissä toistuva juttutyyppi (kuvat 6–7). Henkilöhaastattelun lisäksi esitellään kyseinen sukuyhdistys tietolaatikkomaisen kainalojuttuna. Tälle juttutyypille ei kuitenkaan ole laadittu selkeää työohjetta, joten pituus ja ulkoasu vaihtelevat juttujen välillä, tosin pysyvä elementtikin löytyy tietolaatikon ominaisuudessa.

Kuva 6. Henkilökuva Jouni Lehtimäestä sekä Savo-Honkakosken sukuseuran ja Wrangin sukuseuran esittelyt Sukuviestissä 2/2014.

Kuva 7. Henkilökuva Juha Berglundista ja Bär/Bähr-sukuseuran esittely Sukuviestissä 5/2014.

Kirjaesittelyjä sisältävä Lukunurkka (kuva 8) on yksi Sukuviestin vakiopalstoista – silloin kun aineistoa on saatavilla. Lukunurkalla on selkeä oma tyyli, ja asiantuntijaneuvosto pitää kirjaesittelyjä yhtenä Sukuviestin tärkeimmistä anneista. Kirjaesittelyjä tekee pääasiassa yksi toimituksen ulkopuolinen avustaja.

Kuva 8. Lukunurkka

Lapsille ja nuorille suunnattua sisältöä julkaistaan Muksukulma-palstalla (kuva 9). Se eroaa väritykseltään ja tekstityypiltään lehden muista juttutyypeistä.

Kuva 9. Muksukulma on Sukuviestin lapsille ja nuorille suunnattu palsta

Vuonna 2011 toteutetun jäsenkyselyn tuloksissa nousi esiin, että Sukuseurojen Keskusliitolta toivotaan tietoa sukuseuratoiminnan kehittämisestä etenkin Sukuviestin kautta (Arikoski 2014). Tätä on toteutettu yksittäisissä jutuissa, mutta selkeä juttutyyppi on puuttunut. Opinnäytetyön puitteissa ideoin ja toteutin lehteen uuden Seurat toiminnassa -juttutyypin, jonka tavoitteena on tarjota käytännönläheistä, suoraan sukuseura-aktiiveilta saatavaa tietoa sukuseuratoiminnan eri osa-alueista. Seurat toiminnassa -juttuja voi toteuttaa hyvissä ajoin, vaikka useamman jutun varastoon.

Hahmottelin Seurat toiminnassa -palstan idean seuraavanlaiseksi:

- sukuseuratoiminnan kannalta tärkeä aihe
- kaksi tai kolme esimerkkiyhdistystä toimivat tietolähteinä
- kaikille samat kysymykset
- aihe esitellään niin, että lukijoilla on mahdollisuus oppia ja saada ideoita omaan toimintaan
- aiheet ja näkökulmat saadaan liiton toimistolta ja jäsenistön kautta

Toteutin opinnäytetyöprosessin aikana kaksi Seurat toiminnassa -juttua Sukuviestin vuoden 2014 numeroihin 4 ja 5 (kuva 10 ja liite 2). Ensimmäisessä on kolmen ja toisessa kahden yhdistyksen esimerkkitapaukset, jotka toivottavasti innostavat muita yhdistyksiä poimimaan ideoita omaan toimintaansa. Juttujen teko oli sujuvaa, ja juttutyyppi toimii hyvin erilaisissakin aiheissa. Ajankohtaisuudesta riippuen Seurat toiminnassa -juttuja voi erinomaisesti tehdä varastoon.

Kuva 10. Ensimmäiset Seurat toiminnassa -palstat julkaistiin Sukuviestin vuoden 2014 numeroissa 4 ja 5.

Tähän juttutyyppiin voisi myöhemmin liittää esimerkiksi verkkolomakkeen, jonka avulla etsitään tietystä aiheesta haastateltavia. Myös muuta tiedotusta voisi tehostaa. Näin aineistoa saataisiin laajemminkin kentältä ja sopivien haastateltavien etsiminen helpottuisi. Sukuviestin vuoden 2014 numeroihin 4 ja 5 toteuttamiini juttuihin löysin sopivat haastateltavat keskusliiton toimiston ja internetin avustuksella.

3.3 Kirjoittajan ohjeet

Koska realistisesti suunnitteleva editointi Sukuviestissä ei aina ole ulkopuolisten kirjoittajien kanssa mahdollista eikä käsittelevään editointiin pystytä käyttämään paljoa aikaa, on kirjoittajia ohjeistettava riittävän hyvin.

Kirjoittajan ohjeet ovat tärkeät myös siksi, koska ne tukevat toimituksen työtä erityisesti taittovaiheessa. Selkeät ohjeet ja pelisäännöt esimerkiksi jutun pituuden suhteen säästävät aikaa ja helpottavat suunnittelua. Mikäli kirjoittajat noudattavat ohjeita, tilan voi varata etukäteen ja työstää muuta lehteä ympärillä.

Ohjeet ovat tarpeen erityisesti silloin, jos samaa juttutyyppiä tekevät eri henkilöt ja juttutyypin on oltava samanlainen lehden numerosta toiseen. Ohjeiden määrittelemisen lisäksi niiden säännöllinen päivittäminen on tarpeellista (Töyry ym. 2009, 57.)

3.3.1 Ohjeistaminen

Hyvä ohjeistus sisältää aiheen ja sen rajauksen, juttuun toivotun sisällön ja lähestymistavan sekä mahdolliset lähteet. Lisäksi kerrotaan jutun pituus, tekstin valmistumisen määräaika sekä muu toivottu materiaali, kuten kainalotekstit ja faktalaatikot. Määräaika eli deadlinen kannattaa sopia niin aikaiseksi kuin se vain lehden aikataulujen kannalta on tarpeen. Myös kirjoittajan tuttuus voi vaikuttaa siten, että mitä vieraampi toimittaja, sitä aikaisempi määräpäivä. Mahdollisille uusille juttuversioille täytyy jättää aikaa, samoin taittamiselle. (Töyry ym. 2009, 70.)

3.3.2 Kirjoittajan ohjeet Sukuviestissä

Koska kaikkia Sukuviestiin kirjoittavia ei ole mahdollista ohjata tiiviisti kirjoitusprosessin aikana, laadin kirjoittajan ohjeet helpottamaan käsittelevää editointia ja taittovaihetta. Valitsin ohjeiden lähtökohdaksi tyypillisimmän avustajien kirjoittaman juttutyypin eli sukuyhdistysten tapaamisista kertovat jutut. Ne ovat yleisimmin Sukuviestissä julkaistavia tilaamattomia juttuja, ja niiden taso ja pituudet vaihtelevat.

Ilman ohjeistusta joitain juttuja pitää työstää reilusti taittoa varten. Tai työstettäisiin, mikäli aikaa olisi riittävästi. Tekstien muokkaaminen taittovaiheessa on raskasta ja aikaa vievää. Siksi kannattaa laatia selkeä ja tarkoituksenmukainen ohjeistus, joka lisää taittovaiheen sujuvuutta. Selkeät ohjeet kirjoittajille helpottavat kaikkien töitä.

Kirjoittajat on myös ohjattava olemaan toimitukseen yhteydessä hyvissä ajoin, jo silloin kun he ideoivat juttuaan. Kun aihe on tiedossa hyvissä ajoin, voi tilavarauksen lisäksi samasta aihepiiristä tarvittaessa ideoida jutun esimerkiksi toimituksen tai keskusliiton näkökulmasta.

Sukuviestin kirjoittajan ohjeissa (liite 2) huomioin erityisesti kokemattomat kirjoittajat. Nämä ohjeet hyödyttävät toivottavasti myös keskusliiton jäsenseuroja, koska monet julkaisevat omia lehtiään, ja voivat soveltaa ohjeistusta omiin teksteihinsä. Toiveenani on, että kirjoittajan ohjeet haastavat kirjoittajat.

Mikäli kirjoittavat noudattavat ohjeistusta, juttu palvelee muitakin lukijoita kuin kirjoittajan sukulaisia. Toivon myös, että mielenkiintoisilta asioilta ja yksityiskohdilta tilaa vievät nimiluettelot ja ruokatarjoilujen listaamiset jäävät teksteistä pois, jolloin merkkimääräkin pysyy kohtuullisena. Selkeät ohjeet myös yhdenmukaistavat eritasoisia juttuja. Mikäli tarjottu juttu ei vastaa ohjeistusta, kirjoittajan voi ohjata muokkaamaan tekstiään siten, että se vastaa juttupaikan ohjeistusta.

Sukuviestin kirjoittajan ohjeissa on ohjeelliset juttukohtaiset merkkimäärät. Tässä vaiheessa jätän muotoseikat, kuten otsikoinnin, väliotsikot tai ingressin, ohjeistamatta, koska käytännöt näiden suhteen tullaan luomaan uudistustyön seuraavassa vaiheessa.

3.4 Muita keinoja

Ihanteellisinta Sukuviestille, tässä tilanteessa ja näillä resursseilla, on jatkuva kehittäminen ja prosessin tietoinen tarkasteleminen. Paljon kehittämisen kohteita jäi tämän opinnäytetyön ulkopuolelle. Esittelen seuraavassa lyhyesti muita, myöhemmin toteutettavia keinoja, joiden avulla Sukuviesti jatkaa muutostaan kokoelmasta kokonaisuudeksi.

Sukuviestissä kannattaisi kirkastaa toimituspolitiikka eli lehden tekemisen periaatteita: kenelle, miksi, millä tavoin ja millä resurssein. Toimituspolitiikka tarkoittaa yksittäisen tiedotusvälineen toimitustapaa eli päämääriä ja tehtäviä. Näitä ovat julkisesti lausutut ja epävirallisesti hyväksytyt säännöt ja ohjeet, niin sanotut talon tavat, jotka ovat toimituksen suuntaviivoja suhtautumisessa erilaisiin juttuaiheisiin. (Kuutti & Puro 1998, 175.) Ilman ylös kirjattua toimituspolitiikkaa lehden tekemisen arki voi viedä tekijät mukanaan, jolloin helppous ja mukavuus sanelevat sen, mitä milloinkin tehdään. Myös satunnaisille innostuksen kohteille annetaan valtaa, ja vuoden ensimmäinen ja viimeinen numero tuskin muistuttavat toisiaan. (Mykkänen 1998, 33.) Vaikka toimitus muodostuukin vain kahdesta henkilöstä, on jatkossa hyvä miettiä, mikä on keskusliiton hallituksen sekä lehden asiantuntijaneuvoston rooli lehteä suunniteltaessa ja toteutettaessa.

Vaikka pienillä lehdillä on harvoin varaa teettää tarkkoja lukijatutkimuksia, kannattaa miettiä, kenelle ja miksi lehteä tehdään, miksi lehteä luetaan sekä mihin lukijoiden tarpeisiin lehti vastaa. Kestävä lehtikonsepti rakentuu lukijoiden todellisten tarpeiden tunnistamisesta. Lehden oletettu lukija ja kohderyhmän tavoitelluin henkilö tiivistetään fiktiiviseen, tarinalle tai tekstille aiottuun mallilukijaan. Se toimii niin sanottuna mittatikkuna, jonka avulla toimitus voi keskustella juttuaiheista, niiden toteutuksesta ja näkökulmista. (Töyry 2011, 133, 142–144.) Mallilukijan pohdinta avaa keskustelua lehden tavoitteista. Mallilukija eli kuvitteellinen lukija sekä kohderyhmä eli tavoiteltu lukijakunta lähestyvät lukijaa eri näkökulmista, mutta eivät kata lehden koko lukijakuntaa. Lehden konsepti kuitenkin hajoaa, jos sillä yritetään miellyttää kaikkia. Toimituksen kannattaakin suunnata työnsä mallilukijalle, joka edustaa lehden keskeisintä lukijajoukkoa. (Töyry ym. 2009, 38–39.) Sukuviestin lukijakunta on heterogeeninen joukko, jota yhdistää sama kiinnostuksen kohde. Mallilukijan luominen voi olla vaativaa, mutta antaa varmasti paljon tarttumapintoja lehden kehittämiseen.

Vuosisuunnitelman jälkeen on aika suunnitella Sukuviestiä numero- ja sivutasolla. Numerokohtaisen suunnittelun tärkein työkalu on sivukartta, josta muodostuu julkaisun rakenne ja joka ohjaa journalistista työtä, lukijaa ja taittoa. Sivukartalla on vakiintuneet paikat vähintään osalle juttutyypeistä. Jokaista juttua ei kuitenkaan tarvitse suunnitella tarkasti, vaan lehteen voidaan jättää tilaa ennustamattomille jutuille ja kuville. (Töyry ym. 2009, 20–21, 56–57.) Sukuviestin sivukartan suunnittelu tukee uuden ulkoasun ideointia ja päinvastoin.

Palautekäytäntöjäkin on hyvä viilata, jotta lehti ja sen tekijät pysyvät hyvässä kurssissa ja kehittyvät entisestään. Hyvät palautekäytännöt myös ehkäisevät työuupumusta ja vähentävät stressiä. Yhteinen keskustelu jakaa kaikkien työkuormaa. Palaute tarkoittaa tehdyn työn vertaamista sille asetettuihin tavoitteisiin. Lehtityössä palautteen tulee kohdistua tasapuolisesti tekstiin ja visuaalisuuteen, yksityiskohtiin ja kokonaisuuteen. Palautekokouksiin voi valita erikseen käsiteltäviä teemoja juttutyypistä ja lehden osasta lehden linjaan ja konseptiin. Mikäli palautteen antamisessa on ongelmia, ne voivat johtua siitä, että lehden konsepti ja juttujen tavoitteet ovat jääneet epäselviksi. Lehteä tulisi arvioida lukijan näkökulmasta. (Töyry ym. 2009, 114–117.) Sukuviestissä on käytössä palaute- ja ideointikokoukset, asiantuntijaneuvoston kokoukset, lehden ilmestymisen jälkeen. Näihin voisi kuitenkin ottaa käsiteltäväksi eri teemoja yleisen katselmuksen lisäksi.

4 Tulosten arviointi

Toimeksiantajalle tällä opinnäytetyöllä ja sen tuloksilla – työprosessin kehittäminen, aikataulusuunnitelma, uusi juttutyyppi, kirjoittajan ohjeet ja ehdotetut jatkotoimenpiteet – on suuri merkitys. Sukuseurojen Keskusliitossa tiedostetaan nyt Sukuviestin ongelmat ja vahvuudet sekä kehittämiskohteet ja niiden toteuttamiseen vaadittava työmäärä. (Arikoski 2015.)

4.1 Tavoitteiden saavuttaminen

Tekijän näkökulmasta lehdenteon prosessi on tarkempien suunnitelmien ja aikataulujen myötä sujuvampaa kuin aiemmin. Toimeksiantajan tavoitteet ilmoitusmyyntitulojen ja tilausmäärien kasvusta saavutetaan toivottavasti myöhemmin. Tämän opinnäytetyön aikataulun puitteissa muutoksia näissä on ollut mahdotonta havaita.

Olen tyytyväinen opinnäytetyön tuloksiin suhteessa tavoitteisiin. Tavoitteena oli Sukuviesti-lehden kehittäminen kokoelmasta kokonaisuudeksi. Lisäksi tavoitteena oli selvittää, millaisilla toimenpiteillä ja apuvälineillä vähäisillä taloudellisilla ja ajallisilla resursseilla toimitettavan järjestölehden tekeminen saadaan toimivammaksi.

Tunnistin työprosessin ongelmakohdat ja löysin sopivia työkaluja, joilla lehden tekeminen on jo nyt toimivampaa. Lehden teon prosessi on sujuvampaa ja vähemmän kuormittavaa. Myös ehdotukset jatkotoimenpiteiksi lehtiuudistustyöhön kehittävät lehteä ja sen työprosessia entisestään. Tämän opinnäytetyön tuloksia voidaan jatkossa hyödyntää Sukuviestin tekemisessä.

Lehden tavoitteet eivät aivan tässä työssä selkiytyneet, mutta selvitystyötä jatketaan. Suunnitelmallisuus lisääntyi huomattavasti, ja uudistusprosessin seuraavassa vaiheessa lehdelle saadaan toimiva rakenne.

Ennen kaikkea työprosessi mutta myös lopputuote ovat kehittyneet opinnäytetyön tuloksena. Lehdenteon tapa on sekä omalta että Sukuseurojen Keskusliiton taholta muuttunut parempaan, luovempaan ja tuottavampaan suuntaan. Uskon että näillä tiedoilla, taidoilla ja suunnitelmilla Sukuviesti muuttuu irrallisten osien muodostamasta kokoelmasta yhtenäisemmäksi kokonaisuudeksi.

4.2 Tulosten hyödyntäminen

Lähestymistapa lehden kehittämiseen on sopiva ja tästä on hyvä jatkaa. Sukuviestin uudistamisprosessi lanseerataan jäsenseuroille liiton tulevassa kevätkokouksessa. Lehden lukijakuntaa edustavat jäsenseurojen edustajat saavat kertoa toiveensa ja näkökulmansa lehden kehittämiseen. Resurssien niukkuus vaikuttaa siihen, että uudistus kannattaa tehdä osissa. Tälle varataan aikaa, eikä toivota pikaratkaisua. Myös ilmoitusmyyntiin satsataan. (Arikoski 2015.)

On hyvä, että eri tahot saavat esittää näkemyksensä, sillä ideoinnilla on suuri merkitys. Mutta niin paljon kuin hyviä ideoita kaivataankin, tarvitaan niille myös toteuttajia. Muuten hyvän idean esittäminen vain rasittaa äärirajoilla työskentelevää tekijäjoukkoa ja lisää paineita entisestään.

Toimeksiantajan näkökulmasta kirjoittajan ohjeet ovat hyödylliset, koska ne vähentävät lehden tekijöiden työmäärää juttujen loppuunsaattamisessa. Vuosikelloon ja lehden teemoihin liittyen kaikkia tahoja, kirjoittajista ja lukijakunnasta alkaen, voisi informoida etupainotteisesti esimerkiksi seuraavan vuoden lehden numeroiden pääteemat, jolloin ennakoitavuus juttujen valmistumiseen, jäntevämpi sisältörakenne eli yhtenäisemmät lehtien sisällöt eri numeroissa toteutuisivat. Samalla informaatio toimii lehden markkinointina niin lukijoille kuin kirjoittajille. (Arikoski 2015.)

Valitettavasti en vielä tiedä, miten jäsenistö reagoi kirjoittajan ohjeisiin. Muutos voi olla iso, kun aiemmin on voinut kirjoittaa vapaasti eikä juttuja ole juurikaan editoitu toimituksessa. Tässä kohtaa tehokas, sopivin perusteluin varustettu tiedotus aiheesta auttaa. On myös varattava aikaa muutoksen läpiviemiseen.

On hyvä tiedostaa resurssiongelma myös oman jaksamisen ja rajallisuuden suhteen (Arikoski 2015). Mikäli lehden tekijät ovat edelleen keskusliitossa muissa töissä, kannattaa toimiston työtä rytmittää siten, että Sukuviestin työstämisen intensiivisimmässä vaiheessa toimistotyön osuus olisi kevennetty.

Tämä opinnäytetyö on myös tarjonnut keskusliiton hallitukselle selkeän selvityksen Sukuviestin tilanteesta. Toimituksen työhön on jo saatu helpotusta, kun kaksi hallituksen jäsentä tarjoutui lehden oikolukijoiksi.

Siirtymällä tarjontavetoisesta mallista Sukuviestille sovitettuun suunnittelevaan työtapaan saavutetaan tasainen laatu ja harkittu sisältö, selkeitä näkökulmia, työprosessin vaivattomuutta ja sujuvuutta sekä ennen kaikkea järkevää ajankäyttöä.

Sukuviestillä on keskusjärjestön lehtenä ikään kuin velvoite julkaista jäsenistön juttuja. Tulevaisuudessa olisi syytä pohtia, syövätkö nämä tilaamattomat jutut uskottavuutta, tuovatko ne arvoa ja antavatko ne lukijoille hyötyä eli osaako jäsenistö kirjoittaa siten, että omasta seurasta kertovasta jutusta on hyötyä muille. Vaikka valmis materiaali helpottaa pienen toimituksen työtä, olisi hyvä miettiä lupausta julkaista kaikki jäsenten aineisto.

Opinnäytetyön viime hetkillä mieleeni nousi kysymys, jota soisin Sukuseurojen Keskusliitossa mietittävän: Halutaanko, että Sukuviesti on selkeästi järjestölehti vai kenties jotain muuta, kuten yleisaikakauslehtimäisempi harrastuslehti?

Sukuviestin ajallisilla ja taloudellisilla resursseilla on mahdollista tehdä hyvää lehteä – kunhan vain suunnittelee ja aikatauluttaa prosessin hyvin.

5 Lopuksi

Oman työnsä tarkastelu etäämpää on vaikeaa mutta silmiä avaavaa. Olin vuosien aikana rutinoitunut tekemään Sukuviestiä ongelmallisin ja raskain keinoin. Tiedostin kyllä ongelman, mutta juuri koskaan ei tuntunut olevan aikaa tai oikea hetki tilanteen selvittämiseksi.

Kun lähdin suunnittelemaan Sukuviestin kehittämistä, pidin ulkoasun uudistamista kaikkein tärkeimpänä. Tämä opinnäytetyö sai minut kuitenkin keskittymään ensin työprosessiin ja sisältöön. Vasta nyt olen valmis miettimään, millaiselta uudistunut Sukuviesti voisi näyttää. Opinnäytetyötä varten tekemäni tiedonhankinta on suureksi avuksi, kun ryhdyn uudistamaan ulkoasua.

Opinnäytetyön aikataulu venyi suunnitellusta, mutta viivästys toi aikaa ihmetellä ja ideoida, mistä syntyikin monia oivalluksia. Saattaa olla, että alkuperäisen aikataulun mukaan toteutettu opinnäytetyö olisi jäänyt pintapuoliseksi. Nyt minulla oli aikaa nähdä ja myöntää, missä suurimmat ongelmat piilevät.

Kun aloitin opinnäytetyön, suunnitelmani olivat hajanaiset, enkä oikein tiennyt, mihin suuntaisin ja mitä tavoittelisin. Alussa olin lähdössä suuntaan jos toiseenkin ja olin tekemässä opinnäytetyöni vain tekemisen vuoksi. Mutta ohjauksen ja vatvomisen avulla löysin työlle näkökulman, josta sekä toimeksiantaja että minä itse hyötyvät sekä nyt että myöhemmin.

Etenkin ajankäytön suunnittelusta oli itselleni suurta hyötyä, koska ajanhallinta on haasteeni. Sain paljon hyviä itselleni sopivia vinkkejä ennakkosuunnitteluun ja aikatauluttamiseen.

Oma ammattitaito kehittyi tämän projektin aikana paljon. Kun projekti haki suuntaansa ja opinnäytetyö rajaustaan, syvensin osaamistani ja löysin paljon hyödyllistä tietoa, jota tulen jatkossa tarvitsemaan. Ammatti-identiteettini vahvistui ja olen löytänyt tavan yhdistää aiempi koulutukseni sekä elämänkokemukseni journalistin työhön. Tunnistan myös ongelmat paremmin ja pystyn ratkaisemaan ne riittävän ajoissa.

Opinnäytetyön viime metreillä voin todeta, että Sukuviestin ohella myös oma ammatti-identiteettini on matkan varrella muuttunut kokoelmasta kokonaisuudeksi!

Lähteet

Aikakausmedia 2013. Aikakauslehden käsite. Luettavissa: http://www.aikakauslehdet.fi/Etusivu/Tietoa--Tutkimuksia/Perusfaktat/Yleista-aikakauslehdista/Aikakauslehden-kasite. Luettu 7.2.2015.

Arikoski, J. 2014. Hallituksen puheenjohtaja. Sukuseurojen Keskusliitto. Haastattelu 20.10.2014.

Arikoski, J. 2015. Hallituksen puheenjohtaja. Sukuseurojen Keskusliitto. Sähköposti 16.2.2015.

Helle, M. 2011. Toimitustyö muutoksessa – Toiminnan teoria ja mediakonseptin käsite tutkimuksen ja kehittämisen kehyksenä. Väitöskirja. Tampereen yliopisto. Tampere. Luettavissa: http://urn.fi/urn:isbn:978-951-44-8313-4. Luettu: 15.1.2015.

Huhtanen, A. 2012. ”Ei tässä mitään suuria teoreettisia päätöksiä tai viisivuotissuunnitelmia tarvita” : lehtityön ongelmat ja journalistisessa työssä tapahtuneet muutokset järjestölehden kehityshankkeen valossa. Pro gradu. Jyväskylä.

Kuutti H., Puro J. 1998. Mediasanasto. Atena Kustannus Oy. Jyväskylä.

Lappalainen, E. Konsepti on työkalu ja lupaus lukijalle 17.3.2010. Suomen Lehdistö. Luettavissa: http://www.suomenlehdisto.fi/blog/2010/03/17/konsepti-toimituksen-tyokalu-ja-lupaus-lukijalle/. Luettu 28.11.2014.

Mykkänen, P. 1998. Yhteisölehti : tekijän opas. Inforviestintä Oy. Helsinki.

Rantanen, L. 2007. Mistä on hyvät lehdet tehty? – Visuaalisen journalismin keittokirja.

Strategia 2013. Sukuseurojen Keskusliitto. Espoo.

Sukuseurojen Keskusliitto SSK ry 2014. Espoo. Verkkosivut. Luettavissa: http://www.suvut.fi/keskusliitto/. Luettu 15.10.2014.

Sukuviesti-lehti 2014. Espoo. Verkkosivut. Luettavissa: http://suvut.fi/sukuviesti/. Luettu 15.10.2014.

Toiminta- ja taloussuunnitelma 2015. Sukuseurojen Keskusliitto. Espoo.

Töyry, M.; Räty, P.; Kuisma, K. 2009. Editointi aikakauslehdessä. Taideteollinen korkea-koulu / IADE. Helsinki.

Töyry, M. 2011. Lukijalähtöisyys aikakauslehtijournalismissa. Teoksessa Väliverronen, E. (toim.). Journalismi murroksessa, s. 129–149. Gaudeamus. Helsinki.

Liitteet

Liite 1. Sukuviestin vuosisuunnitelma 2015 vuosikellona

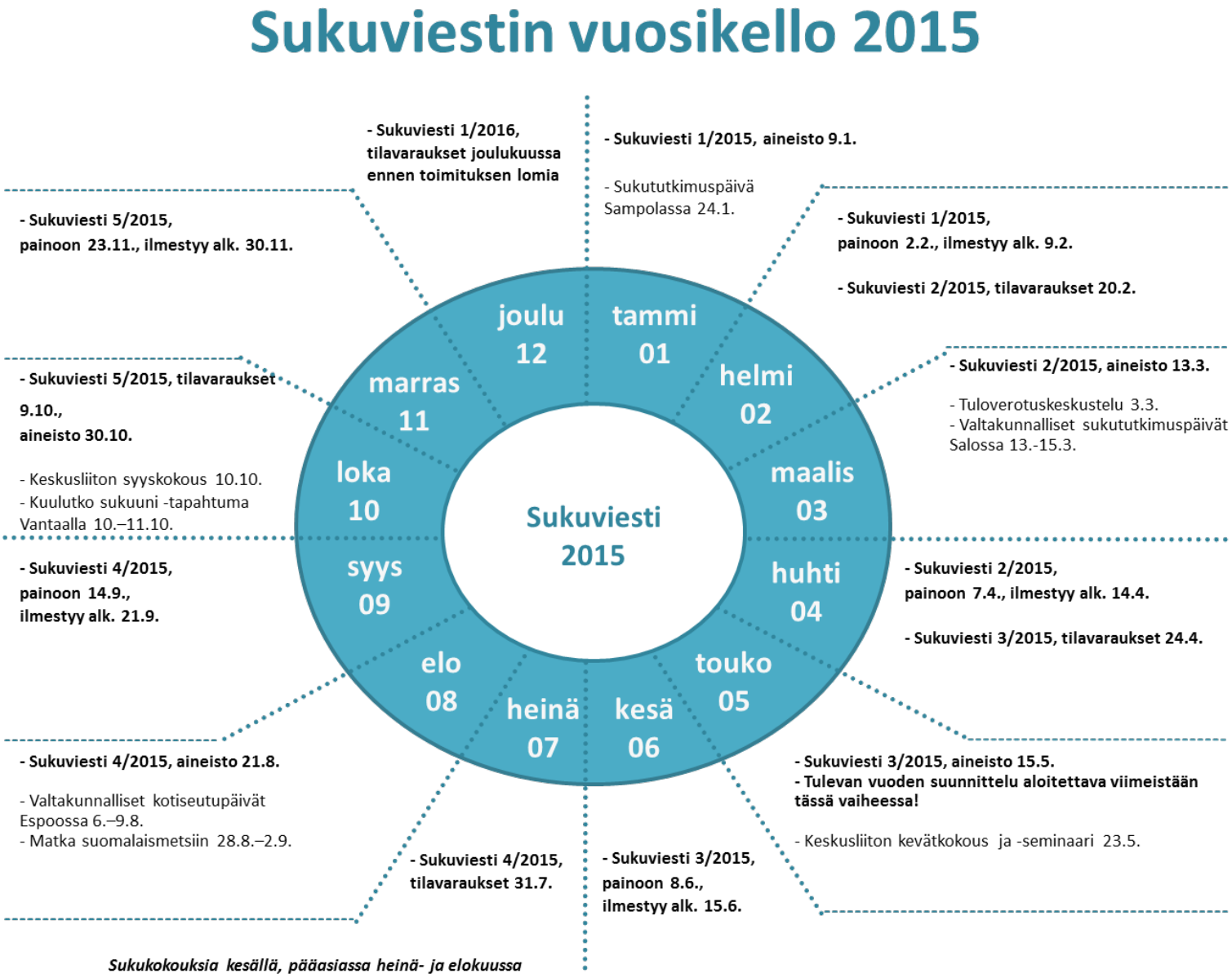

Liite 2. Suvut toiminnassa -palsta Sukuviestin vuoden 2014 numeroissa 4 ja 5

DNA todentaa, täydentää ja vahvistaa

DNA-sukututkimus on kasvattanut suosiotaan perinteisen sukututkimuksen rinnalla myös sukuseuroissa. Kysyimme muutamalta jäsenseuraltamme, miksi ja miten he tekevät DNA-tutkimusta. Vastaajina ovat Markku Ruuskanen Ruuskanen-Ruuska sukuseurasta, Juha Nevalainen Nevalaisten sukuseurasta ja Markku Komonen Komosten sukuyhdistyksestä.

Ruuskanen-Ruuska

Ruuskanen-Ruuska sukuseuraan kuuluu henkilöitä lukuisista sukuhaaroista, joiden keskinäistä yhteyttä ei ole saatu kirkonkirjoista tai muualtakaan maa- tai henkikirjoista selville. Seuran tavoitteena on selvittää näiden sukuhaarojen yhteydet ja täydentää perinteistä sukututkimusta DNA-tutkimuksen avulla.

Sukuseuran kokous hyväksyi DNA-tutkimukset kaksi vuotta sitten, minkä jälkeen tehtiin kolmen sukuhaaran edustajien isälinjan tutkimus. Ensimmäisiin tutkimuksiin hallitus sai keskuudestaan kaksi tutkittavaa ja kolmas tutkittava haettiin Ruuskan suvun puolelta.

Tulokset raportoitiin viime kesän sukukokoukselle, joka hyväksyi tutkimusten jatkon uusista sukuhaaroista tulevan kahden vuoden aikana. Sukuseuran kokous hyväksyi budjettiin määrärahat tutkimusta varten.

Asiasta on tiedotettu sukuseuran kokouksessa ja tuloksia on raportoitu myös sukulehdessä. Eräs suvun jäsen on perehtynyt asiaan ja luennoinut sukuseuran kokouksissa.

Ruuskanen-Ruuska sukuseurassa tutkittavien geenien määrä henkilöä kohden päätettiin laajaksi 111 geeniksi, vaikka vähempikin geenimäärä riittäisi luotettavan tiedon saamiseen. Todennäköisesti jatkossa Ruuskasilla ja Ruuskilla tutkitaan vähemmän geenejä henkilöä kohden, mikä vaikuttaa alentavasti tutkimuskustannuksiin.

Tutkimuksissa kävi yllätyksenä ilmi, että kaksi Ruuskasen sukuhaaraa on varsin kaukaista sukua – yhteinen esi-isä löytyy vasta jostain Uralin rinteiltä asti tuhatluvun tienoilta. Mielenkiintoinen löytö on se, että yksi Ruuskasen sukuhaara ja Ruuskan sukuhaara ovat varsin läheistä sukua, kun tutkituissa 111 geenissä on vain kolme erilaista geeniä, mikä viittaa yhteiseen esi-isään joskus 1500-luvun tienoilla. Tämä vahvistaa oikeaksi sukuseuran alkuvaiheessa tehdyn päätöksen ottaa molemmat sukunimet Ruuskanen ja Ruuska mukaan sukuseuraan.

Nevalaiset

Nevalaisten sukuseurassa ensimmäinen DNA-testi tehtiin vuonna 2008. Projekti on laajentunut nykyiseen noin 30 testattuun sukukunnan edustajaan. Vaikka liikkeellelähtö on ollut verkkaista, laaja suku voi olla tyytyväinen osallistumisen tasoon.

Seura on halunnut selvittää sukunimen alkuperää, jolloin isälinjan Y-DNA -testi toimii parhaiten. Seuralla on oma sukunimiprojekti (https://www.familytreedna.com/public/nevalainen), josta on tiedotettu sukuseuran sivuilla, tiedotelehdessä ja Facebookissakin. Sukuseuran jäsensihteerinä toimiva Juha Nevalainen on projektin vastuuhenkilö.

Testaaminen on ollut täysin vapaaehtoista, ja pääsääntöisesti kukin testattu maksaa itse omat testinsä. Eri sukuhaarojen edustajia on kannustettu tekemään testi. On myös suosittu mahdollisimman kaukaisia sukuhaaroja, jotta sukulaisuus ja sukunimen alkuperä saataisiin mahdollisimman laajasti selvitettyä ja koko kuva kattavasti kirkastettua. Sukuseura onkin tukenut kaukaisimpien sukuhaarojen aloitustason testiä (Y12). Mitä enemmän testattuja sitä paremmin myös vertailuja ja johtopäätöksiä pystytään tekemään.

Uusia ja edullisempia testipaketteja tulee koko ajan markkinoille, joten osallistumiskynnys on madaltunut. Nevalainen pitää Family Finderia käytännöllisenä testinä. Hän kuitenkin muistuttaa, että läheisiä sukulaisia ei yleensä kannata ilman erityistä epäilystä testauttaa erikseen, sillä lukemat tulevat suurella todennäköisyydellä olemaan prikulleen samat etenkin silloin, kun markkereita on vähemmän mukana.

Nevalaisten sukuseura on saavuttanut tavoitteensa ja osoittanut DNA-tutkimuksen avulla todeksi sen hataran otaksuman, että kaikki Pielisen seudun Nevalaiset todellakin ovat saman 1630-luvulla Nurmeksen Savikylään asettuneen kanta-isän, Pekka Nevalaisen, jälkeläisiä. Tämän todentaminen on käytännössä mahdoton todentaa kirkonkirjoista ja muista vastaavista kirjallisista lähteistä.

DNA:n avulla Nevalaiset ovat myös saaneet selville, että heillä on (ainakin) kaksi toisistaan täysin erillistä sukuhaaraa – Pielisen seutu ja Joutseno 1600-luvun alkupuolelle. Joutsenon sukuhaara oli melkoinen yllätys. Sitä ei olisi muilla tavoin tutkittuna voinut mitenkään perustella.

Aivan hiljattain löytyi vielä kolmaskin eri ryhmä, Pietarin seudun Nevalaiset, vaikka löytöä ei yhden näytteen perusteella voi vielä kovin korkealle noteerata.

Komoset

Komosten sukuyhdistyksessä eri sukuhaarat yhdistettiin DNA:lla, koska ne eivät kirkonkirjoilla yhdistyneet. Näytteitä on otettu seitsemältä henkilöltä. Neljä sukuhaaraa kuuluu N-haploryhmään ja yksi sukuhaara I-haploryhmään. Koska sukuhaarat löytyvät eripuolelta Suomea, tavoitteena on löytää jonkinlainen yhteys näiden välillä sekä löytää yhteys jossain muodoissa niihin haaroihin – kuten Mikkelin ympäristö, Tohmajärvi ja Sortavala – joihin ei muuten tunnu löytyvän yhteyttä.

Markku Komonen vastaa projektista, jonka sukuyhdistys rahoittaa. Lisäksi projektissa on mukana seuran kirkonkirjasukututkija. Tiedotus tapahtuu sukulehden kautta.

Komonen muistuttaa, että DNA-sukututkimuksessa ainoastaan DNA-tulos on totta. Kaikki muu on enemmän ja vähemmän päättelyä ja oletusta. Todennäköisyys kasvaa sitä mukaa mitä enemmän yhdistäviä asioita löytyy.

Komosen mielestä DNA-tutkimus tuo lisää perinteiseen sukututkimukseen, mutta perimmäinen tarkoitus on kuitenkin saada rakennettua kokonaisuus, johon kaikki Komoset jotenkin liittyisivät. Perustyön suoritettuaan hän alkaa pikkuhiljaa tehdä löytöjä. •

Stipendeillä aktivoidaan ja tuetaan nuoria

Stipendit ovat sukuseuroille hyvä keino suvun jäsenten aktivoimiseen ja tukemiseen. Kysyimme jäsenseuroiltamme, miksi ja kenelle he jakavat stipendejä. Vastaajina ovat Paavo Kaltiainen Kaltiaisten sukuseurasta ja Pentti Väänänen Väänästen sukuseurasta.

Kaltiaiset ja Väänäset jakavat opiskelijastipendejä, joilla tuetaan ja kannustetaan suvun opiskelevien jäsenten opintoja korkeakouluissa, yliopistoissa tai ammatilliseen tutkintoon tähtäävissä oppilaitoksissa koti- ja ulkomailla.

Väänästen sukuseura tukee myös korkeamman opinnäytteen suorittamista tai muun yleishyödyllisen tutkinnon tekemistä. Kaltiaisten sukuseura voi myöntää stipendin myös urheilun tai taiteen alueella ansioituneelle suvun jäsenelle tai jäsenelle, joka on muuten tehnyt Kaltiainen-nimeä positiivisesti tunnetuksi. Tavoitteena on aktivoida nuoria sukuseuran jäseniä.

Väänäs-sukuisille opiskelijastipendejä on ollut tarjolla yli kymmenen vuotta. Kaltiaiset ovat jakaneet stipendejä joka vuosi vuodesta 2008 lähtien. Stipendin saamisen ehtona on, että hakija on jäsenmaksunsa maksanut sukuseuran jäsen. Hakemuksessa on selvitettävä stipendin käyttötarkoitus. Stipendin saajan on esitettävä kirjallinen selvitys sukuseuralle stipendin käytöstä ja opintojen edistymisestä viimeistään vuoden kuluttua stipendin saamisesta.

Väänästen sukuseura julkaisee vuosittain ilmestyvässä Sukupuu-jäsenlehdessään stipendien saajien artikkeleita, joista on paljon iloa. Samalla seura saa kiitoksen ja sukuseuran jäsenet näkevät nuorten menestymisen.

Hakemukset ja käytettävissä oleva rahamäärä vaikuttavat jaettavien stipendien määrään ja suuruuteen. Hakijamäärät vaihtelevat vuosittain. Väänäs-stipendeillä on noin kymmenen ja Kaltiais-stipendeillä kolmesta seitsemään hakijaa per vuosi. Kaltiaisilla stipendien suuruus on 250–750 euroa, Väänäsillä 500–2000 euroa. Vuosittain Väänäset jakavat stipendeinä 5000–6000 euroa.

Varat stipendeihin saadaan tuotoista, Väänäsillä tarvittaessa myös pääomasta. Kun tuotot laitetaan stipendeihin, sukuseuran ei tarvitse maksaa veroa.

Kaltiaisten sukuseuran sukuneuvosto päätti pitää ensi vuonna välivuoden stipendien jakamisessa, koska vuokra- ja korkotuotoissa tapahtuu muutoksia, joiden vaikutuksia tulokseen ei vielä tarkasti tiedetä.

Opiskelijoiden lisäksi Väänästen sukuseura jakaa stipendejä sukututkijoille. Sukututkijastipendin tarkoituksena on kannustaa ja tukea Väänäsiä sukututkimukseen sekä edistää sukututkimustulosten julkistamista ja palkita hyvistä tutkimustuloksista. Sukututkijastipendi voidaan myöntää myös henkilölle, joka ei ole sukuseuran jäsen. Noin 800 euron suuruisia sukututkijastipendejä on jaettu vajaan kymmenen vuoden aikana keskimäärin kaksi vuodessa.

Sukuseura joutuu tekemään myönnetyistä stipendeistä ilmoituksen verottajalle, joten se saattaa olla saajalle veronalaista tuloa. •

Retki Ruotsin ja Norjan suomalaismetsiin 28.8.–2.9.2015

Sukuviesti-lehti järjestää syksyllä 2015 retken Ruotsin ja Norjan suomalaismetsiin. Matkalla mukana asiantuntijoina ovat professori Juha Pentikäinen ja sukututkija Jan Myhrvold Norjasta.

Vierailemme myös Ruotsin Sukututkimuspäivillä Nyköpingissä, missä tohtori Kari-Matti Piilahti luennoi suomalaisesta sukututkimuksesta.

Tervetuloa mukaan mielenkiintoiselle matkalle suomalaismetsiin!

Lisätietoja:
www.suvut.fi
toimisto@suvut.fi

ALUSTAVA OHJELMA

28.8. Lähtö Helsingistä laivalla Tukholmaan. Buffet-illallinen.

29.8. Meriaamiainen. Bussilla Nyköpingiin, missä osallistuminen Ruotsin Sukututkimuspäiville. Ruokailu tapahtumapaikalla. Bussilla Värmlantiin. Yöpyminen Mattilassa Östmarkissa.

30.8. Aamiainen Mattilassa. Retki Norjan metsäsuomalaiskohteisiin Finnskogenissa, kohteita muun muassa Svullrya ja Grue. Yöpyminen Mattilassa, savusauna, illanvietto ja illallinen Mattilan savupirtissä.

31.8. Aamiainen Mattilassa. Tutustuminen Torsby Finnkulturcentrumiin ja metsäsuomalaiskohteisiin Ruotsissa. Lounas matkan varrella. Majoittuminen Karlstadissa.

1.9. Aamiainen hotellissa. Vierailu Värmlannin museoon Karlstadissa. Bussimatka Tukholmaan, lounas matkan varrella. Laivamatka Tukholmasta. Buffet-illallinen.

2.9. Meriaamiainen. Saapuminen Helsinkiin.

Tarvittaessa bussikuljetus Helsinkiin ja Helsingistä.

Liite 3. Sukuviestin kirjoittajan ohjeet

Kiitos, että kirjoitat lehteemme. Jotta kaikki sujuisi hyvin, tässä on joitain ohjeita.

Artikkelien julkaisusta on sovittava etukäteen päätoimittajan / vastaavan toimittajan kanssa. Tässä yhteydessä saat artikkelillesi mitan (merkkimäärän).

Teksti ja kuvat (myös kaaviot ja taulukot) toimitetaan erillisinä tiedostoina. Kuvat lähetetään toimituksen sähköpostiin mahdollisimman suurina kuvatiedostoina (jpg). Tarkemmat tiedostomuodot löytyvät mediakortista. Jutut ja kuvat voi myös lähettää paperiversioina.

Tässä esimerkkejä juttujen pituuksista (merkkimäärät ovat ohjeellisia):

Sivun juttu → 2000 merkkiä, 1–2 kuvaa
Aukeaman juttu → 4000 merkkiä, 2 kuvaa
4 sivun juttu → 9000 merkkiä, 2–4 kuvaa
6 sivun juttu → 14 000 merkkiä, 3–5 kuvaa
Kolumni (1 sivu) → 2500 merkkiä
Kirja-arvostelu → 3000 merkkiä

Lisätietoja saat toimituksesta.

Huolehdithan, että kirjoittajan ja haastateltujen tiedot löytyvät jutusta. Myös kuvista on oltava kuvaajan tiedot sekä kuvatekstit. Lisäksi on oltava käyttölupa kuvaajalta sekä mahdollinen julkaisulupa kuvassa näkyviltä.

Sukuviestissä ja kotisivuilla on lehden koko vuoden ilmestymisaikataulu. Ota yhteys toimitukseen ja kerro aiheesi sekä varaa jutullesi paikka tiettyyn numeroon hyvissä ajoin. Kun juttu on valmis, lähetä aineistot toimitukseen mielellään jo ennen aineistopäivää.

Mikäli kirjoitat sukuseurasi tapahtumista, tässä hieman vinkkejä:

Sukuviesti ottaa mielellään vastaan yhdistysten toiminnasta ja jäsenten ajatuksista kertovia tekstejä ja kuvia. Nämä jutut ovat pituudeltaan enintään aukeama.

Sukuseurojen Keskusliiton jäsenyhdistykset ja muut sukuyhdistykset kokoustavat, tapaavat, tekevät retkiä ja juhlivat. Yhdistyksen tapahtumat ovat hyviä aiheita. Kun kirjoitat lehtijuttua, ota lukija huomioon. Muiden Sukuviestin lukijoiden on ilo lukea ja kuulla, mitä muualla on keksitty. Pyri löytämään kaikista näistä aiheista kertoviin teksteihisi näkökulma eli erittele, mikä juuri tästä jutun kohteesta tekee erityisen. Voit ohittaa toistuvat rutiiniasiat, kuten retkien kahvittelut ja bussimatkat. Korosta rohkeasti sitä, mikä kokemassasi tilanteessa, henkilössä tai tapahtumassa oli ainutlaatuista. Voit myös lyhyesti haastatella jutun aiheeseen liittyviä henkilöitä. Kommentit ja sitaatit elävöittävät tekstiä. Muista mainita kaikkien henkilöiden koko nimi.

Myös yhteiskunnalliset kannanotot kiinnostavat. Mitä, missä ja milloin? Lehtijuttu voi olla tyypiltään reportaasi tai selostus tapahtumasta, lyhyt uutinen, arvio tai esittely jostakin taideteoksesta, muistelo, mielipidekirjoitus, pakina tai kolumni, huumoria tai runoja. Henkilöhaastattelut jäsenistä harrastuksineen tai suvun julkisuuden henkilöistä tarjoavat mehevän aiheen.

Varmista, että teksti sisältää olennaiset faktat: kuka tekee, missä, miksi, milloin ja miten. Liitä tekstiisi otsikko ja sen jälkeen parilla lauseella tekstin tiivistävä ingressi. Jaksota varsinainen juttu pätkiin kuvaavien väliotsikoiden avulla. Tekstiin ei tarvita mitään muotoiluja, kuten tummennuksia, kursiiveja tai palstoihin jakamista – taittaja viimeistelee tekstin ulkoasun varsinaisen lehden sivuilla. Kirjoita enintään noin 4 000 merkin tekstejä (noin yksi liuska), joissa ilmaisu on napakkaa ja tiivistä. Toimitus pyytää muokkaamaan ylipitkät tekstit tai lyhentää ne itse.

Jutun yhteyteen voi liittää enintään 600 merkin pituisen faktalaatikon, joka sisältää esimerkiksi yhdistyksen vuosikokouksen henkilövalinnat, muut lisätiedot yhdistyksestä tai tapahtumapaikasta.

Kuva houkuttelee lukemaan ja kertoo aiheesta visuaalisesti. Voit ottaa itse valokuvia, piirtää kuvan tai lähettää vaikka vanhoja arkistovalokuvia. Muista ottaa sekä vaaka- että pystykuvia! Parhaat valokuvat lehtikäyttöön saa järjestelmäkameralla. Tämän jälkeen seuraava vaihtoehto on pokkarikamera. Kännykkäkameran kuvatkin kelpaavat, mikäli kameralla saa hyvälaatuisia kuvia. Jos kuvien laatu ei kestä painamista, niitä ei valitettavasti voi käyttää. Tee kuvatekstit, joista ilmenee jokaisen kuvan perustiedot: ketä kuvassa on, missä he ovat ja mitä he tekevät sekä kuvaajan nimi.

Iloa kirjoittamiseen!